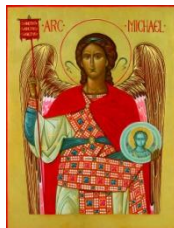
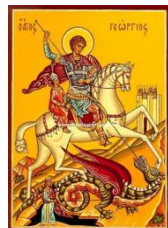
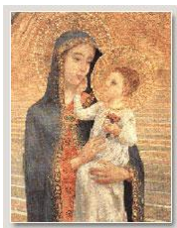

LA FESTA DEL SANTI HET FEEST VAN DE HEILIGEN

2013 Cammino per Santa Maria di Leuca, Puglia
Terie Leijs

Inhoud:

Pagina

3	Voorwoord
4	April 2013
5	De Tocht
15	Brindisi Gerard, Rob, Alijke
25	Otranto Seminarie
31	Leuca Santa Maria di Finibus Terrae
41	Nardo Fernando
43	Festa di San Pancrazio
53	Locorotondo, Don Franco
60	Madonna della Scala
64	Rutigliano
67	Madonna del Pozzo
70	Vito
72	Naschrift Traject
73	Route en overnachtingen

VOORWOORD:

In 2012 maakte ik een pelgrimstocht van een maand in de hak van Italië.

Het werd een tocht met verrassingen en met boeiende contacten.

In het gebied ten zuiden van Bari met de Salento zag ik beelden uit vroegere eeuwen.

Geheimzinnige dorpjes met talloze opgesmukte kerken.

De kerkgebouwen zijn voorzien van barokke ornamenten. De decoraties leken nog na te druipen van de grauwgrijze kalk waarop sierlijke gouden verfraaiingen dreven.

De kerken, kathedralen en basilieken waren musea van heiligenbeelden.

Heiligen werden gekweld door gruwelijke martelingen, zondaars met omhoog geheven smekende armen boetend in de rosse flikkeringen van hellevuur.

Heiligen en martelaren, mascottes uit de middeleeuwen, reiken smachtend naar de beloning van de hemel, het hiernamaals. Hun bonus voor vroomheid, standvastigheid en martelaarschap wordt daar uitgekeerd.

Maria is ieders aanspreekpunt voor angsten en kwalen en verlangens.

De geestelijken adoreren haar als hun tweede moeder: Maria.

In Zuid Italië kent zij veel pseudoniemen zoals;

Maria SS. Immacolata, Maria SS. Mater Domini, Maria Soccorso, Madonna dell’Aiuto, Maria SS. Assunta, Maria della Colonna

Tussen de azuurblauwe pracht van de Ionische en Adriatische Zee ligt het kalkplateau van de Salento, begroeid met lichtgroene wijnranken en zilvergrijze olijfbomen.

De geschiedenis van dit Italiaanse schiereiland is bewaard gebleven in kerken, heiligdommen, bedevaartsplaatsen, paleizen en kunst.

In 2013 wilde ik met de pelgrimstocht “Cammino per Leuca” nog een keer proeven van dit unieke gebied. Als voorbijganger proef ik onderweg de traagheid van het dorpsleven.

De dagen worden doorgebracht in de monotonie van uren wandelen met in de namiddag een dorp of stadje in de verte met elk een ander decor.

Gerard in Brindisi en Vito in Bari Palese hadden me in 2012 geholpen. In 2013 dachten deze plaatselijke deskundigen en coaches opnieuw actief mee.

MAART 2013 Tijdens een voordracht voor Het Genootschap van Sint Jacob over mijn pelgrimsreizen kwamen de verrassingen van de tocht uit 2012 opnieuw boven.

Voor mezelf is een voordracht bij de pelgrimsclub vergelijkbaar met een therapeutische sessie.

In de behaaglijke sfeer van een zaaltje met belangstellende pelgrims raak ik wederom besmet met het virus van een nieuwe tocht.

De koude winterperiode met griepjes en kou hebben me aan het twijfelen gebracht. Kan mijn lijf dit nog aan? Verlangt mijn lijf na 71 jaar trouwe dienst rust. Word ik een zeikerd?

Na de voordracht boek ik resoluut een vlucht en bedenk op de pc varianten op mijn laatste tocht.

Inspectie kerkdak Locorotondo

14 Mei 2013

Voorover gebukt stap ik tree voor tree voorzichtig omhoog langs de nauwe wenteltrap door het binnenste van de kerk van Locorotondo.

Mijn handen tasten in het donker en zoeken steun tegen de ronde muren, spinrag blijft kleven. Don Franco, Il Parocco van Locorotondo (de pastoor) loopt voor me omhoog met de twee bouwkundigen.

Boven opent de voorste man de buitendeur naar het dak. Het helle licht van buiten stort zich in het trapgat, koude windvlagen duikelen omlaag.

We klauteren over het dak van de kerk voor een controle op lekkages

Ik voel me opgewonden vanwege dit buitenkansje.

In de kerk nodigde Don Franco me met een klein gebaar uit om met hem mee naar boven te gaan.

Vandaag loop ik over het dak van de grootste kerk in de regio.

Zware rechthoekige stenen platen zijn aan elkaar gekit met grijs epoxy tot een waterdicht schild.

Stapstenen, gemetseld in de kalkstenen muren dienen als voetsteunen naar hoger gelegen daken en kunnen ook gebruikt worden om de hoofdkoepel veilig te bereiken.

De wind giert krachtig op deze grote hoogte en wervelt tussen de gaten van de toren.

Geniepige onverwachte vlagen brengen me uit balans.

De werklui en de pastoor lopen langs de opstaande randen, bukken ver over de rand heen en inspecteren de buitenmuren. Ze kijken allen ernstig, stoppen enkele keren de inspectie om met elkaar te beraadslagen en gaan daarna weer door met hun werk, bekloppen losse stukjes steen, inspecteren voegen en wijzen elkaar op fossielen in de muren.

Beneden me waaieren de stenen daken van de huizen rondom de kerk uit in symmetrische patronen.

De steegjes van het labrynt zijn niet zichtbaar, ze liggen verborgen tussen de huizen.

Vorbij de daken van Locorotondo strekt de vallei van Itria zich uit tot de horizon, waar de kerktoren van Martina Franca uitsteekt.

De vallei is verdeeld in blokken van bruingroene velden en donkergroene percelen met olijfbomen.

Op het dak van de kerk staan de schotels van de enorme schijnwerpers naar de toren gericht.

Regen en wind hebben de bevestiging van enkele lampen uit de ankers losgerukt. De los zittende lampen worden zolang weggehaald.

Het overleg tussen de pastoor en de twee kenners verloopt soepel en getuigt van kennis en interesse. De pastoor luistert en toont respect voor de mening van zijn vakmensen.

Maar voor ik met Don Franco over het dak van de kerk liep, begon de tocht in Bari op 21 april.

DE TOCHT

Op het vliegveld van Bari wacht Vito, mijn Italiaanse kennis, met zijn camera in aanslag.

Voor we naar zijn huis gaan (2 km van het vliegveld) wil hij me verrassen met een bezoek aan het bedevaartsoord Monte Sant Angelo, 135 km noordelijker.

Na de vlucht weer een lange zit.

De weg naar het Heiligdom slingert door het natuurgebied Gargano omhoog met talrijke haarspeldbochten.

Duf, mijn voeten gezwollen en ook nog een zere kont maken de reis naar het heiligdom tot een pijnlijke verrassing.

Op deze zondag laveren bussen met Italiaanse bedevaartgangers tegen de berg op, rijden zich klem in de nauwe haarspeldbochten en steken heen en weer voor ze verder kunnen.

De eerste wonderen gebeuren hier als twee bussen bij zo'n haarspeldbocht elkaar tegemoet rijden na steken en dankzij samenwerking, ieder heelhuids en naar elkaar zwaaiend verder rijden.

De route naar de grot van de aartsengel Michael wordt al vanaf de parkeerplaats gemarkeerd door talrijke souvenir-winkeltjes.

Bij de ingang voert een lange trap omlaag tot de grotkerk . Deze is in een grote spelonk, waar de aartsengel verschenen is. Voor de bedevaartgangers is er een plechtige misviering.

In een zijruimte van de grot hangen wanden met ex-voto's.

Het is een verzameling van de afgelopen eeuwen met voorwerpen, tekeningen , schilderijen en foto's uit dankbaarheid voor een wonderlijke redding of genezing.

Ex Voto Santuario di San Michele Arcangelo

Ex Voto Madonna del Pozzo (Capurso)

Laat op de avond rijden we terug naar Vito's huis in Bari-Palese via een tolweg.

Na deze vermoeiende dag heeft Tina, de vrouw van Vito, gezorgd voor pasta, een quiche, rode wijn en muscato.

De slaapkamer van hun zoon Francesco is weer voor mij bestemd.

Rond middernacht wil Vito nog eerst mijn geplande tocht checken via Google Earth.

Hij keurt het eerste stuk van Bari naar Mola di Bari af. Hij vindt dat dit niet te belopen is vanwege de verkeersdrukte.

Vito zet me de volgende ochtend bij het vissershaventje van Mola di Bari af en rijdt weer huiswaarts. Ontspannen bekijk ik dit witte dorp en wandel verder langs de kust.

Even buiten het oude middeleeuwse stadje haal ik wat noodvoorraad bij een nieuwe blauwgele Lidl. Ondanks de bewolking en de plassen op de weg klaart het weer op.

Bij een benzinestation houd ik koffiepauze.

De Italiaanse conversatie lukt redelijk, waarbij bezoekers zich ook in het gesprek mengen met verschillende talen.

Bij mijn vertrek wordt ik duidelijk gewaarschuwd: “Albanezen snijden je keel door!” Een snelle beweging waarbij een gestrekte vinger langs de keel scheert, is duidelijk.

Ik loop naast de Strada Statale, een rustige parallelweg langs de autostrada.

Polignano Mare is een schilderachtig plaatsje. Het bezit een oud centrum met steegjes, poortjes en sluimerende geheimen, verscholen in het labirynth.

Tussen de rotsen gaapt een diepe inham naar zee.

Op een richel is een atelier/werkplaats van kunstenaars gevestigd. Nieuwsgierig stap ik binnen, bekijk de kunst en bewonder de technieken waarmee op simpele vaardige wijze uit metaal, klei, gips en glas prachtige vormen groeien.

Ik ontmoet er Pasquale, een ca 30 jarige Italiaan.

Pelgrimeren heeft zijn belangstelling. Vanaf Pamplona liep hij met zijn hond naar Compostela.

Hij moest halverwege stoppen toen zijn hond Tina last kreeg van haar poten.

Pasquale nodigt mij uit om bij hem op de Masseria Castelluce te logeren, zodra ik het dorpje Torre Canne langs de kust heb bereikt.

De volgende plaats Monopoli is een flinke stad.

In het oude gedeelte staat een monumentale basiliek.

Het interieur is grotendeels van marmer, de zuilen en het altaargedeeelte zijn van donkerbruine tinten marmer.

De basiliek heeft een statige afstandelijke voornaamheid door het gepolitoerde inlegwerk. Aan de zijkant is de sacristie, een grote voorname ruimte met massief glanzende bruine meubels.

Daar zetelt de pastoor achter een monumentale glanzend geverniste tafel.

Als ik een stempel in mijn pelgrimspas wil hebben, moet ik van hem eerst in de kerk tot de patroonheilige bidden, daarna kan ik terugkomen.

Ondanks de voorspraak van deze heilige en de vele wonderen geeft deze kerkvorst te kennen, dat hij geen slaapruimte heeft in zijn overbemeten kerk.

Hij verwijst me naar het Franciscaner convent in Monopoli.

Dwalend tussen de hoge gebouwen in de smalle halfduistere steegjes, hoor ik het geluid van biddende stemmen uit een oud kapelletje.

Binnen bidt een groepje oude vrouwen de rozenkrans onder leiding van een voorbidder.

De dominante ratelende stem zet het weesgegroet in, het groepje valt in met grijsgrauw gemurmel.

De kapel, een bouwval wordt tijdens de restauratie gestut door vele zware houten balken.
 Door mijn entree raakt men even de maat van het gebed kwijt.
 De aanvoerder zet de schapjes weer snel in het gelid waarna het rozenhoedje zich naar het einde sleept. Als ik verlost ben van mijn rugzak (die staat tegen een pilaar) ga ik zitten op een bidstoel tussen de dames.
 In de halfduistere ruimte zie ik een man een zijgangetje binnenlopen..
 Ik volg hem en beland in een kamer met enkele vitrinekasten. Achter het glas staan skeletten, gehuld in donkere overgooiers en witte pijen.
 De kleding bedekt de armen en benen van de skeletten, zodat de verklede poppen, waarvan de lege donkere gaten in de schedels me wat hulpeloos aankijken.
 Na een gangetje kom ik in een zaaltje waar de parochieraad vergadert.
 Behulpzaam wijst men mij de weg naar het Franciscaner klooster. Een man brengt me naar de uitgang.
 Ik vraag hem waarvoor de vitrinekasten dienen.
 Achter glas staan skeletten van echtparen uit de achttiende eeuw. De man schrikt wanneer ik mijn fototoestel tevoorschijn haal. Dit mag niet gefotografeerd worden.

skeletten van echtparen

Franciscaner convent

Na een spoorwegovergang kom ik bij een klooster.
 Het Franciscaner klooster bestaat uit een patio met helderwit gestucte muren.
 De wanden rond deze binnenplaats zijn beschilderd met afbeeldingen van de wonderen van Franciscus en de voorgangers van de huidige overste Padre Guiseppe.
 Onder de bogen schuilt een kerk, een vergaderruimte, een cursuszaaltje en een klooster.
 Padre Guiseppe heeft hier de leiding. Hij regelt onderdak, maar is afwezig.
 Uit de cursusruimte klinkt vrolijk de evergreen : "It's now or never."
 Een groepje van negen mensen zingt populaire liedjes met gitaarbegeleiding.
 Deze doe-het-zelf groep klinkt muzikaal niet perfect, maar wel erg gezellig.
 Na de liedjes neemt een vrouw uit het groepje de leiding over.
 Ze heeft in Australie gewoond en geeft nu Engels les aan het groepje.
 Ik blijf erbij en leer daarbij weer iets van de Italiaanse taal.
 Na afloop van de les is Padre Guiseppe nog niet gearriveerd.
 De mensen die er helpen worden nerveus.
 Ieder wil graag helpen en zorgen dat ik hier kan slapen, maar niemand durft iets toe te zeggen.

Het is inmiddels donker. Ik haal in afwachting van het verdere verloop een gegrilde kip met gebakken aardappels in een winkelstraatje aan de andere kant van de spoorlijn.

Op een beschut muurtje voor een flatgebouw smul ik van deze zes euro-maaltijd.

Terug in het klooster word ik opgewacht door een Franciscaner broeder.

Men improviseert een plekje in een vergaderzaal wat ik al eerder op het oog had.

Mijn self-inflating matrasje wordt gedeceideerd afgekeurd. Even later sjouwt men een echt bed met matras naar binnen.

Daarna praat ik uitvoerig met twee geestelijken over religie, verschillen en overeenkomsten tussen godsdiensten en de relatie godsdienst en cultuur.

De broeders en ik waarderen deze open dialoog, waarbij ik vrijuit kan spreken zonder iemand te kwetsen.

Daarna verlaat ieder het klooster, de poort van de patio gaat op slot. Ik ben alleen in mijn slaappaleis.

Buiten rijden treinen vlak langs het klooster. Goederenwagons wringen zich kreunend en slijpend door een bocht.

Naast het klooster schijnen helle lampen op een voetbalveldje van kunstgras.

Voetballers lijken in het kunstlicht afkomstig van een andere planeet.

Ze spelen behendig in een hoog tempo hun wedstrijd.

Ik slaap comfortabel in een hoekje van het zaaltje, maar word alweer vroeg gewekt door de eerste trein.

De priester bedankt me bij het afscheid, "omdat ik zijn gast wilde zijn."

Bij mijn tocht door Turkije (2009) gebeurde dit ook, evenals op de Ruta de la Plata (2002) bij de broeders van "Esclavos de Maria y de los Pobres Madre de la Misericordia" in Alcuéscar.

Het ontvangen van een gast is eervol voor de gastheer of -vrouw

De vanzelfsprekendheid waarmee ik hier thuis mag zijn is hartverwarmend.

Ik vervolg mijn reis langs een oude Romeinse weg, de Via Traiana.

Deze weg naar Brindisi vormde een aansluiting op de Via Appia.

Op de velden aan weerszijden van de weg werken mensen gebukt tussen het groen.

Bij enkele vissers loop ik nieuwsgierig binnen.

Een vrouw haalt behendig de mosselen uit de schelp en stopt ze in doorzichtige plastic bakjes, die met zeewater zijn gevuld. Natuurlijk mag ik er ook enkele proeven.

Bij het plaatsje Capitulo bestaat de kust uit verweerde aangevreten rotsen en inhammen, soms is er een camping.

Nu na enkele dagen ben ik tijdloos op drift geraakt nadat ik losgeraakt ben van het thuisanker en drijf kabbelend in een richting, zonder veel vaste bakens, mede dankzij de techniek van stuurman GPS.

De Romeinse wegen begonnen in Schotland en reikten tot Mesopotamie; een route vanaf de Atlantische Oceaan tot aan de Rode Zee.

De totale lengte was tussen 80.000 tot 120.000 km.

Een speciale organisatie zorgde voor onderhoud van deze openbare wegen en hielden er ook toezicht (politie)

Op dagafstand stonden herbergen (mansiones) waar men kon eten en rusten. Er waren schuren voor de paarden en de goederen.

Om elke vijf mijl stond een tussenstation, waar men voedsel kon kopen en van paarden kon wisselen.

Omstreeks 110 NC werd de Via Traiana aangelegd. De afstand van Benevento naar Brindisi werd daarmee korter dan de route langs de Via Appia.

Via Appia= Rome, Capua, Benevento, Venosa, Taranto, Brindisi

Via Traiana= Benevento, Canosa, Bari, Brindisi

Via Egnazia= Durrës, Thessaloniki, Istanbul

In Brindisi kon men inschepen voor Griekenland, het Oosten en de Balkan.

De weg werd gebruikt door legertroepen, handelaren, slaven, pelgrims en na de val van Rome door horden barbaren.

In de Middeleeuwen bleef de Via Traiana een belangrijke weg voor het leger en de handel vanwege de uitbreiding van de vestigingen.

De kruistochten en de pelgrimages naar Rome en Jeruzalem gaven een nieuwe impuls.

De Via Traiana werd de belangrijkste verbindingsweg tussen oost en west.

Bij Egnazia is een opgraving van een Romeinse vestiging met restanten van de Via Traiana.

De toegangspoort is gesloten, maar een hek voor de werklui staat open.

Niemand heeft bezwaar tegen een vermoeide pelgrim, die zijn oude brood sopt in een blikje tonijn.

Verderop in een weiland is een stukje Via Traiana blootgelegd. Weerbarstige grove keienblokken met diepe groeven van karrensporen rusten hier na eeuwen belaagd te zijn.

Even voor Torre Canne vraag ik naar Pasquale, de man uit het atelier in Polignano.

Men kent hem niet, maar men belt zijn nummer op mijn briefje.

Op de afgesproken plek, even verder langs de boulevard van Torre Canne, ontmoet ik Pasquale.

Hij brengt me naar de Masseria Casteluca, ca 15 km landinwaarts. Tegen een heuvelhelling woont hij in een behoorlijk groot complex van Trulli temidden van een olijfgaard.

Ik slaap in een van de trulli.

Natuurlijk buk ik binnen braaf om mijn hoofd niet te stoten.

Gestapelde keienwanden tegen de helling markeren en verdelen het terrein..

Buiten is het warm, geluiden klinken gesmoord, het is volkomen stil.

Beneden me strekt zich een onregelmatige groene zone met olijfbomen uit.

Boven het kustdorpje Torre Canne hangt een sluiernevel waarachter het zachtblauwe water van de Adriatische Zee tegen de horizon klotst.

De daken van de aaneengeschakelde trulli van Casteluze steken als olijke puntmutsen omhoog . Binnen heerst een gemakkelijke chaos . Het comfort is beperkt tot een wc en douche met zelfs licht. Een dunne stroomdraad kruipt door alle vertrekken, wordt overal doorgelust en wordt besprongen door verdeelstekkers.

Ik voel me hier op mijn gemak . Terwijl ik rondloop maait Pasquale het veldje. Met een touw om de streamer maakt hij nauwgezet cirkels

Het plafond van mijn slaapvertrek lijkt op een stenen eskimohut. Buiten waakt de zwarte hond van Pasquale, Tina.

Pasquale heeft 's avonds een afspraak in Locorotondo. Met de hond achterin raust Pasquale over de smalle slingerwegen. Onderweg stopt hij bij een huis om een stel jonge honden te voeren.

In 2012 woonde ik in de kerk van Locorotondo een feestelijke huwelijksmis bij.

Na de mis maakte ik met Don Franco, de pastoor, een rondrit door de omgeving en at ik in de pastorie.

Deze avond viert men het feest van de patroonheilige van het dorp, San Giorgio, Sint Joris

Pasquale, ik en Tina de hond lopen tussen de witte huisjes in het centrum naar de oude kerk, die boven op de heuvel uitsteekt en in de wijde omtrek zichtbaar is.

Toevallig ben ik nu in Locorotondo beland op de feestdag van de beschermheilige.

Voor de kerk twijfel ik of dit wel de goede kerk is. Vorig jaar was ik onder de indruk van de schitterende monumentale kerk. Nu lijkt het alsof deze iets gekrompen is.

De kerk is stampvol, ieder wacht op het begin van de speciale voorstelling.

Ik wring me langs de massa naar de overvolle sacristie.

Ingesloten door de cavaliere (ridders) , misdienaars en ander verkleed volk staat Don Franco in een rood kazuifel. Rustig maant Don Franco ieder tot rust, corrigeert nog op het laatst kleding van mensen alvorens de stoet de sacristie verlaat om plechtig door de kerk te schrijden.

Ik blijf wat verdekt staan, Ik wil de pastoor niet afleiden, maar als Don Franco zich op het laatst , juist als de processie zal beginnen, nog een keer omdraait en mij ziet roept hij verbaasd en luid: "Il Pellegrino, il pellegrino van vorig jaar!!"

Hij lijkt het plechtige moment te vergeten en stormt enthousiast op me af.

We zijn beiden overweldigd, gelukkig en blij. Hij kan me nog net trots voorstellen aan een oude medepater en schrijdt vervolgens achter de stoet de kerk in.

Ik kan hem nog net naroeppen dat ik over enkele weken weer terugkom.

De witgekalkte ruime woonkeuken van Castelluce is duidelijk een gemakskeuken, rommelig en

simpel. De vuile vaat wacht in de spoelbak. Aan de lange keukentafel rolt Pasquale zijn hasjsigaretten. Hij verdeelt de korreltjes over de tabak.

Pasquale loopt met mij mee over het terrein en snijdt een dik leerachtig blad van een Aloe Vera plant (een agave) en demonstreert de geneeskracht van de plant.

Hij snijdt de stekels weg en smeert het kleverige heldere vocht over zijn huid. Het middel helpt tegen alle huidproblemen, maar wordt ook soms gedronken.

Tina ligt op de vloer en volgt trouw de verrichtingen van haar baasje.

Soms fluistert zijn baas een mededeling in zijn oor en het beest lijkt deze boodschappen te begrijpen. Pasquale scharrelt op een heel eigen manier zijn kostje bij elkaar.

Dagelijks verzamelt hij het lood van hagelpatronen op een schietbaan. Men schiet er op kleiduiven. Hij verkoopt het lood aan het atelier in Polignano a Mare.

Daar zag ik hoe men van klei een simpele mal boetseerde. In de natte klei werd lood gegoten en met een brander verhit tot het lood de hele mal vulde.

Er werden enkele koperen staafjes ingestoken, zodat er een frame van een lamp ontstond.

Rond het lamplicht werden glasplaatjes met gekartelde randen gestapeld, waardoor het licht flonkerde tegen het glas van het kristallen kunstwerk.

In de masseria (boerderij) woonden vroeger drie gezinnen. Zij leefden van de opbrengst van de olijfolie.

Op het land staan talloze olijfbomen en binnen liggen verroeste restanten van de persen.

Omstreeks 1960 trokken de gezinnen weg waarna de woningen 30 jaar leeg stonden. Omstreeks 1990 kocht iemand de masseria, die Pasquale nu bijhoudt. Deze masseria blijft in de oude staat en wordt niet verbouwd tot Bed& Breakfast of restaurant.

's Middags gaat Pasquale naar de schietbaan om lood te verzamelen. Ik kan intussen Fasano verkennen.

De schaduwplekken in het stadsparkje van Fasano bieden beschutting tegen de felle middagzon.

Ik ontmoet er enkele ongeveer 15-jarige scholieren. Op school leren ze Engels en zelfs Duits.

Ik spreek met Karin. Zij woonde vroeger in Duitsland samen met haar Italiaanse vader.

Toen ze 8 jaar was ging het gezin terug naar Fasano.

Karin vindt de dorpsmentaliteit van Fasano beklemmend en wil straks in Duitsland naar de universiteit. De dromen van haar vriendinnen/klasgenoten liggen ook ver buiten Fasano.

Ik ben verbaasd over dit gemakkelijke en open gesprek.

Tijdens mijn rondje door het centrum valt ook weinig te beleven.

In de middag zijn de straten verlaten, kerken en historische gebouwen zijn gesloten.

Desondanks wordt het gemeentehuis bereidwillig geopend voor een stempel in mijn Pelgrimspas.

Pasquale pikt me weer op bij het park. Na getankt te hebben met methaangas gaan we terug naar de masseria.

Daar dwaal ik rond en bekijk de verschillende vertrekken.

Boven op het dak ontvouwt zich een prachtig panorama. Achter me rijst de heuvelrand omhoog en beneden me liggen landerijen tot aan de zee.

Op een veldje staat een igloframe van gevlochten takken met in het midden een kuiltje.

Het is een Indiaanse zweethut. Door lavastenen te verhitten en een zeil over het frame te spannen creëert men een soort sauna.

Het terrein lijkt gebruikt te worden als een plek waar kunstenaars elkaar ontmoeten.

Ik voel me hier thuis, op deze groene rustige natuurplek en met de simpele ruwe onbekommerde manier van leven.

Pasquale maakt lampenkappen van plastic kokers die hij met spuitlak verft.

Op een draaibank krast hij er met een ijzerzaag groeven in. Het licht van een brandende lamp in de koker veroorzaakt daardoor een speciaal effect.

Hij goochelt gevaarlijk met stroomdraadjes, om de verlichting te testen. Ik help hem erbij.

Hij maakt van een grote plastic trechter een zeef, die door een elektrisch motortje met een excentrisch blokje ijzer heftig gaat schudden.

Samen zetten we met grote popnagels de onderdelen aan elkaar vast.

Met deze uitvinding kan hij nu makkelijker het zand en de hagelkorrels scheiden.

De afgelopen twee dagen heeft Pasquale vijf uur gewerkt en 110 kg lood verzameld.

Dit leverde hem € 90,- op. Pasquale heeft dyslexie, waardoor hij vroeg van school ging.

Op school kreeg hij dikwijls op zijn kop vanwege de niet onderkende leerproblemen.

Zoals iedere keer wanneer ik ergens gewend ben, vergeet ik te bukken bij een deur en stoot flink mijn hoofd tegen het kozijn. Na enkele vloeken en een bloedende kop probeer ik Aloe Vera.

We hebben geen boodschappen gedaan, waardoor we geen avondmaal kunnen maken.

In het nabijgelegen Pezzo di Greco eten we in een plaatselijk restaurantje.

Uitgebreide primo met lekkere hapjes en daarna pizza met een grote fles bier en twee glazen, voor ons samen € 20,-

Pasquale nodigt me uit om de volgende dag met hem naar een feest te gaan.

Ik ga niet mee uit angst dat wanneer ik hier blijf mijn pelgrimsleven stopt en dit de laatste bladzijde van dit verslag wordt.

Na dit heerlijke maal staan we op straat in nachtelijk Pezze di Grecco.

Pasquale moet hierna nog naar Bari. Hij nodigt me uit mee te rijden, maar ik stap uit bij een zijpaadje dat naar de masseria leidt.

De maan schijnt helder waardoor het kronkelend pad redelijk oplicht.

Het is een geheimzinnige tocht in de stilte. Olijfbomen staan als onbeweeglijke wachters in het donker. Ik passeer enkele verwarrende zijpaadjes. Bij twijfel raadpleeg ik mijn GPS.

Tina, de hond, wacht bij de voordeur en gromt naar me totdat ze me herkend heeft; goed volk.

Pasquale komt 's nachts om 03.00 u thuis. Ik sta op rond half acht. Tina ligt pal voor de deur, dicht bij haar baasje.

Pasquale brengt me naar Torre Canne en zet me af naast een handelaar in tuinbonen.

Ik doe mijn rugzak om, de bonenkoopman geeft me een handvol verse bonen (pas vanochtend geplukt hoor!) om onderweg rauw op te eten waarna ik afscheid neem van mijn gastheer Pasquale.

Het ging prima tussen ons; twee eigenheimers.

Langs de kust passeer ik verschillende campings en vakantieressorts.

Vandaag , 25 april, viert Italie Bevrijdingsdag. Iedere Italiaan heeft een vrije dag.

Langs beide zijden van de Strada Statale ligt een Complementara, een soort ventweg ,waar ik rustig kan lopen. Wanneer deze ophoudt, wijk ik uit naar het strand.

Vakantiewoningen staan verdekt achter muren en hekken.

Een zacht briesje tempert de hitte van de zon.

Ik ervaar een intens gevoel van geluk en vrijheid.

De tocht heb ik thuis voorgekookt op de PC en vastgelegd in GPS-tracks. Door de tochten van de afgelopen jaren ben ik flexibeler geworden en de GPS maakt dit nu ook mogelijk.

Mijn pelgrimstocht groeit onderweg en is daardoor meer dan louter een directe weg tussen start- en eindpunt.

De Bevrijdingsdag is een familiedag waarbij de kuststreek een grote vakantiekolonie is met het strand als nationale zandbak.

Gezinnen strijken neer op het strand of hebben een zomerhuisje of staan op een camping.

Villanova, een keurig verzorgd dorp langs de zee met een vissershaventje, is vandaag uitverkoren tot het uitstapje voor veel Italiaanse gezinnen.

De terrasjes zijn bezet.

Pelgrim Terie kiest een bankje langs het haventje, graait in de rugzak en tovert de plastic keukentas tevoorschijn met het standaardmenu; tonijn in olijfolie. Een pluk brood om in de vette olie te dopen.

Al snel krijg ik gezelschap van een Italiaanse militair in burger, die meer wil weten over mijn wandeltocht. Hij haalt op zijn zeilbootje even verder iets te eten en komt erna weer naast me zitten. Toevallig hebben we nu beiden hetzelfde menu. We praten geanimeerd met elkaar. De man wil zijn leven omgooien, is zoekende, maar weet niet op welke manier hij verder wil.

Hij is niet tevreden over zijn huidig bestaan, maar ook onzeker over de alternatieven.

Op onze bank schuift even later een gepensioneerde man aan. Zijn camper staat verderop geparkeerd.

Over zijn campertocht door Nederland heeft hij weinig goeds te vertellen, allemaal geldtrekkerij.

Hij mocht alleen op officiële campings staan. In Volendam moest hij een vrouw in plaatselijke klederdracht, die hij wilde fotograferen, betalen. Dat vond hij helemaal belachelijk.

We delen samen ons eten. Van de militair krijg ik twee blikjes tonijn en de camperman scheurt een stuk zacht brood met paprika af.

Verder langs deze kust is geen gelegenheid om te overnachten.

Twee uur voor zonsondergang ga ik op zoek naar een slaapplek.

Ik ga op zoek naar een beschutte baai, waar ik mijn tentje kan opzetten.

Een groepje jongelui keert huiswaarts na een dagje strand. Ik vraag hen waar ik ergens kan eten.

Ze vullen een plastic tasje met voedsel wat over is en geven nog een fles limonade, een geschenk bij deze hitte.

Met rugzak en plastic tasjes met eten banjer ik over de zandpaadjes tussen het helmgras.

Achter een zandduin verschijnt een echtpaar. De man spreekt Engels. Hij wijst naar de baai met de ondergaande zilverende zon en zegt:

"Deze harmonie is vrede."

Ik draai me om zodat de man het opschrift op mij rugzak kan lezen: "Weg van de Vrede."

We zijn beiden verbaasd.

De man weet een stille baai even verder, waar ik ongestoord de nacht kan doorbrengen.

Achter me gaat de zon onder, terwijl de volronde heldergele maan achter gekartelde rotsen omhoog kruipt.

Er passeren nog enkele late wandelaars. Op een rotspunt vissen twee mannen met stokhengels.

In de stilte vanuit zee verschijnt een pruttelend vissersbootje dat de baai nadert.

Nog even pootje baden in het heldere zeewater.

Mijn tentje zet ik op vlakbij struikgewas.

Uit de plastic tassen haal ik mijn avondeten en geniet van de verkwikkende frisdrank.

Slapen in het tentje is krap, de matras past er nauwelijks in.

Ik denk dat tentontwerpers nooit slapen in hun eigen creaties.

Het tentje ventileert slecht, langs het tentdoek kruipen parelende druppels.

Elke lichte aanraking betekent nattigheid. Desondanks slaap ik redelijk met de ingang open.

's Nachts moet ik buiten plassen. Daarvoor moet ik eerst in de tent knielen.

Mijn beenspieren protesteren hevig bij het aanspannen. Kramp schiet in beide benen.

Ik snijd de hals van de plastic limonadefles, zodat ik een binnentoilet heb.

Ik moet me behelpen op deze sprookjesachtige plek onder het koesterende licht van de maan.

's Ochtends was ik me in zee, scheer me zittend op de rotsen nadat ik er eerst alle natte spullen over de rotsen heb uitgespreid. De zon straalt opgewekt; om 9.00 uur sta ik reisklaar.

De Adriatische kust bestaat vooral uit rotsen met grillige inhammen. Langs deze kust zijn diverse vakantieverblijven.

In de haventjes liggen vissersboten en plezierjachten; een melange van verweerd hout, glimmend polyester en gepolijst roestvrij staal.

Volgens het horecapersoneel verblijven Italianen hier tijdens de schoolvakanties. Daarna in september komen de buitenlanders.

Vandaag wordt het een lange ruk, ca 33km. Langs de SS volg ik de paralelweg.

Mijn huid verbrandt in de felle zon. Elke ochtend en avond smeer ik mijn huid in met witte vloeibare crème. Ik neem een afslag en loop via de Littorane (kustweg) naar Brindisi.

Het is een omweg maar het is rustiger.

Mijn GPS maakt een route langs kleine paadjes. Deze zijn overwoekerd met uitbundige vegetatie en stopt bij een volledig afgegrensde omheinde woonwijk van VN employees. Ik loop toch door, dwars door velden naar de weg.

Even voor Brindisie SMS ik naar Gerard Schut, de VN medewerker die me vorig jaar in 2012 ook heeft geholpen.

Deze avond krijgt hij logees uit Nederland waardoor er geen slaapplek meer is.

Het wordt inmiddels te laat om Brindisi lopend te bereiken. Mijn alternatieven zijn, buiten slapen of aankloppen bij de brandweer.

Ik SMS Gerard mijn coördinaten. Even later stopt zijn auto naast het viaduct waar ik op hem heb gewacht.

Gerard heeft onderdak voor mij geregeld bij een bevriend echtpaar Rob en Alijke.

Rob (U.N.Employee)

Zoontje Tim en Gerard (U.N.Employee)

Ik slaap er luxe in een royaal basement. 's Avonds praten we over mijn tochten en de uitzendingen van Rob en Alijke naar verschillende VN gebieden.

Ze hebben een internationaal bestaan achter zich en vertellen boeiend over de landen waar Rob gedetacheerd was.

Alijke heeft enkele jaren met haar dochter in Eindhoven gewoond vanwege haar dochters studie. Alle kinderen hebben met hun ouders mee gezworven en zijn daardoor veelzijdige wereldburgers geworden met brede ervaring.

Over enkele jaren gaat Rob met pensioen en beiden fantaseren waar ze straks zullen neerstrijken. Fiscale regelingen spelen daarbij een rol.

De volgende ochtend na een luxe ontbijt ben ik mijn onmisbare pet kwijt. Gerard leent me de zijne, waarna Rob me naar de pont brengt, die me naar de overkant brengt, het centrum van Brindisi. In dit oude centrum bezoek ik de kathedraal (met stempel). Naast het bisschoppelijk museum is een ander museum, een voormalig adellijk paleis.

De suppoost nodigt me vriendelijk uit om deze tentoonstelling te bezoeken. Als enige bezoeker bekijk ik de tentoongestelde jurkjes van ballerina's en danseressen en sierlijke vrouwenbeeldjes. Het paleis is leeg, er zitten verveelde suppoosten. De vroegere eigenaar van het paleis, een graaf, was blijkbaar een liefhebber van vrouwen, danseressen en tralala.. alles is verstart, de oude glorie bevroren.

Buiten op het domplein is het zonnig; er waait een siroccowind.

Mijn GPS loodst me door een enorm kerkhof, gelegen in een buitenwijk van Brindisi.

Hier blijkt dat de standsverschillen ook na de dood gehandhaafd blijven.

Er zijn straten met monumentale graftempels naast gebouwen waar in de zalen de doden zes hoog boven elkaar in de wand geschoven zijn. De graven worden zorgvuldig bijgehouden.

Bloemenwinkels voor de ingang van het kerkhof wachten op de bezoekers.

Het lijkt hier altijd Allerzielen.

Bij het verlaten van de stad loop ik langs verspreid gestort puin en ander afval.

Mijn papieren planning herinnert me eraan dat het nu zaterdag is. In mijn hoofd ben ik de kalender kwijtgeraakt.

Tijd kabbelt voort evenals mijn voetstappen. Het lopen wordt een automatisme.

Na Brindisi doemt de schoorsteen van een grote kolencentrale op.

Het pad langs de lange transportband is saai.

Via deze band wordt kolen van schepen in de haven getransporteerd naar de hongerige ovens van de centrale.

Rond 17.00 uur kom ik in Torchiarolo na een fraaie tocht langs paadjes tussen olijfbomen en velden. In de hoofdkerk van het dorp wacht de doofstomme hulpkoster. Hij herkent me van mijn bezoek in 2012 en gebaart me te wachten op de priester.

Achter de kerk Maria SS. Assunta is de casa canonica, een pand van de kerk bestemd voor diverse activiteiten

Binnen bereidt een groepje kinderen zich met veel lawaai voor op hun confession (geloofsbelijdenis). Een vrijwilligster van ca. 50 jaar probeert met verhaaltjes over Jezus, luidkeels sussen en waarschuwen, de groep te temmen. Haar interventie werkt averechts.

Mijn binnenkomst wekt even verbazing, maar vormt slechts een kortstondige onderbreking.

Ik schuif aan als de groep met kleurplaten aan de slag gaat.

Boven bekijk ik mijn slaapplek van vorig jaar, maar de wc werkt niet, "tutti e rotto".

Torchiarolo tijdens de tocht in 2012:

In de sacristie is Don Daniele, de pastoor, druk aan het werk achter een glanzend donkerbruin bureau. Straks vindt er een speciale viering in de kerk van Maria SS. Assunta plaats. Communicanten leggen de geloofsbelijdenis af.

Hij kan me beslist geen slaapplek aanbieden.

Buiten de sacristie ontmoet ik in de kerk een groepje jongeren. Michele Pieri, een student die Engels spreekt, neemt het voortouw en bedenkt slagvaardig een oplossing.

Sabrina gaat namens hen naar de pastoor dit voorstel bespreken.

Deze stemt in met dit plan en biedt me vervolgens ruimhartig een plek aan.

Daarna woon ik de kerkdienst bij.

Hoewel de religie ook in Italië aan inflatie onderhevig is, worden tijdens ceremoniën als huwelijk, geloofsbelijdenis, communie en doop alle registers opengetrokken.

Voor het altaar trekt elke ouder zijn/haar kind een wit manteltje aan waarop een gouden kruis is geborduurd. De fotograaf heeft zijn toestel in aanslag, maar wacht tot de moeder haar kapsel en kleding fotowaardig vindt. Soms vergeet de moeder zelfs haar eigen zoon of dochter.

Als de fotograaf afdrukt kust de moeder haar kind.

De klassenjuf, tot in de puntjes verzorgd, leidt haar klasje gedisciplineerd door de liederen.

Verdekt opgesteld achter een piano begeleiden ontspannen twee vrouwen, Cristina Ferrari en Sabrina Tomasi de kinderen op hun gitaar. Ze doen hun best, maar hebben ook plezier.

Het valt op in de wat stijve opgefokte sfeer.

De doofstomme dorpsidioot schuifelt in de superplie tussen de mensen door en leurt met een kerkblaadje.

De doofstomme man bezet zijn vaste plek in de kerk en speurt onrustig met felle hoofdbewegingen door de kerk en kijkt telkens op zijn horloge. De pastoor is te laat zo interpreteer ik zijn nervositeit. Zijn collega, een 14 jarige misdienaar , vraagt me of ik hem nog terugken. Diverse parochianen blijken me nog te kennen.

Als de pastoor arriveert, moet hij onmiddellijk starten met de mis.

Deze zaterdagavond wordt het kerkelijk huwelijk ingezegend. Het bruidspaar is van middelbare leeftijd.

Het is een wat houterige ceremonie met verblindende lampen van de fotograaf en een beperkte publieke belangstelling. Wel dringen allerlei mensen naar voren na de mis als de foto genomen wordt.

Na de mis wacht voor de ingang van de sacristie een groepje parochianen op de pastoor.

Door de matglazen ruit van de deur kunnen ze aan de gebaren aflezen hoe de herderlijke gesprekken vorderen.

Don Mario, een oude priester, klampt me aan. Hij is missionaris in Uganda en behoort bij de orde van Paters Comboni. Tijdens een eerdere tocht was ik gast bij de paters Comboni in Troia.

TROIA 2007

Achter een gedekte tafel zitten Don Luigi van 72 jaar en Don Giovanni van 84 jaar. Ze vragen me aan te schuiven. Don Giovanni spreekt zeer goed Engels Hij heeft 40 jaar in de missie in Oeganda gewerkt. Don Luigi zat in de missie in Brazilië en spreekt daardoor vloeiend Portugees. Tijdens het eten praten we geanimeerd over de missie en over het leven in Zuid-Italië. Het is aan tafel gezellig en boeiend. Soep, wijn, een rijstgerecht, brood en cake en citroenjenever als nagerecht. Don Giovanni blijft gezellig met mij praten. Hij is teruggekeerd naar Italië vanwege hartproblemen. Ondanks dat hij er prima uitziet en helder praat, blijft hij een broze oude man. Naast zijn conservatieve instelling, heeft hij ook enkele frisse moderne opvattingen. De priesters moesten Soedan verlaten, als gevolg van de fanatieke moslims, die ook in de regering zaten. Naar aanleiding van mijn opmerking over scholing en ontwikkeling als middel tegen orthodoxie en fanatisme, reageert Don Giovanni: "Vrouwen willen koken en zijn daar niet van af te houden." En na mijn vraag of het nog wel verantwoord is om kinderen in deze wereld te nemen, reageert hij met "Mannen horen te zorgen voor de voortplanting" Don Giovanni praat met genoeg in het Engels, een taal die hem tijdens zijn missiewerk vertrouwd was. Hij brengt mij naar een slaapkamer. De gemeenschap bestaat hier uit slechts twee bejaarde priesters. Het klooster is een doolhof van hoge vertrekken, brede stenen trappen en deuren.

Don Mario vraagt behulpzaam wat hij voor me kan doen.

Direct regelt hij bij Don Daniele mijn slaapplek. De missieveteraan geniet van zijn vakantie.

Hij werkt mijn verlanglijstje keurig af; eerst een stempel in mijn pelgrimspas.

Ook het zojuist getrouwde bruidspaar wil dringend Don Daniele, de pastoor spreken.

Tijdens de huwelijksmis is hij vergeten om hun ringen te zegenen.

De lichten in de kerk gaan uit en in het halfduister van de inmiddels lege kerk staan alleen de pastoor, het bruidspaar en de wachtende pelgrim Terie. Don Daniele prevelt een gebed, besprenkelt de ringen met wijwater, zegent alles waarna man en vrouw elkaar alsnog de ring aan elkaars vinger schuiven.

Als compensatie voor het gebrek aan publieke belangstelling bewonder ik de ringen van het paar en wens hen: "Auguri."

Hierna loopt Don Daniele met mij naar mijn slaapvertrek.

Morgen, tijdens de zondagsmis, zal Ferrari de zang muzikaal begeleiden. Ik vind het leuk om haar dan te ontmoeten en kan daarom een extra nacht het benedenzaaltje van het patronaatsgebouw gebruiken.

's Avonds vouw ik een kartonnen pizzadoos open en verorber de pizza onder een poster van een zegenende paus.

De pizza quattro stagione met een grote pils smaakt zalig.

Zondag voor de mis begint scharrel ik door het dorp.

In een lokaaltje wachten gepensioneerde landbouwers.

Ik stap hun lokaaltje binnen. Ze kletsen met elkaar en wachten ondertussen op het luiden van de kerkklokken.

Ze klagen over de malaise in de landbouw. Langs de wanden van het lokaal hangen oude zwart-wit foto's van het vroegere Torchiarolo.

De taaie oudjes praten gemoedelijk met elkaar, tot onverwachts enkelen ruzie lijken te krijgen en tegen elkaar vlammen. Snel ebt dit weer weg.

Ik voel me hier welkom en krijg een stoel aangeboden tussen hen in.

Plots beieren de twee grote kerkklokken; uitnodigend, overheersend en vriendelijk.

Mensen sluiten zich aan bij de drukte voor de kerk.

De kerk stroomt vol met chique geklede parochianen.

Binnen ziet alles er feestelijk uit, rond het altaar staan kleurige bloemstukken.

Ik zoek het muziekgroepje van vorig jaar.

Er is een organist, Ferrari, de vader van Cristina.

Cristina, de gitariste, studeert verpleegkunde aan de universiteit van Bari.

Pa Ferrari belt zijn dochter met het nieuws dat de Hollandse wandelaar weer terug is.

Opa met dopeling

Tijdens de mis doopt Don Daniele een baby en viert een echtpaar hun 25-jarig Matrimonio (huwelijk).

Italiaanse liederen zweven door de kerk. Na elke ceremonie klinkt luid applaus.

De fotograaf klikt en filmt, de priester overhandigt certificaten. Tot slot moet ieder op de foto, iedereen met de pastoor en.....het certificaat.

Vervolgens schenkt de familie manden met gaven aan de pastoor.

De Italiaanse kerkplechtigheid is als een theatervoorstelling, een feestelijk gebeuren.

Ooit, lang geleden, gebeurde dit ook bij ons, in Nederland.

Deze voorstelling is in de loop der jaren uitgekleeft, verschrapt, verbleekt.

Puriteinen hebben het feest wegbezuinigd in naam van ??????

Hier pronkt een rijk versierde tafel, waar alle feestgangers welkom zijn.

Het Italiaanse conservatisme van de traditionele kerk wordt opgevrolijkt met uiterlijke show.

Don Daniele, de sacerdote, wordt ondanks zijn schuchterheid, boven zichzelf uitgetild.

Voor het altaar staat een zorgzame warme herder.
 Buiten strooien mensen rijstkorrels over het zilveren bruidspaar.
 Na het hoogtepunt tijdens de kerkdienst lijkt Torchiarolo weer als verlamd.
 De zon brandt hel, jongeren zitten in de schaduw op het stenen trapje bij de voordeur.

Op de hoeken van de belangrijkste kruising zitten mannen op stoeltjes.

Verderop is een lokaaltje waarboven een bord hangt: "il popolo della liberta. Berlusconi " Op de dichte voordeur hangt de aankondiging "VENDESI." (te koop)

Het lokaaltje ernaast is voor de Ass. Naz. Combattenti e Reduci afdeling Torchiarolo. (vereniging van oudstrijders en veteranen)

In een lokaaltje, speciaal voor bejaarden, zitten oude mannen rond witte plastic tafeltjes. Men kijkt verbaasd op, wanneer ik naar binnen ga en wijst me na mijn eerste zinnen Italiaans naar twee mannen, die in Duitsland hebben gewerkt.

De gepensioneerde Julio heeft 39 jaar in Duitsland gewerkt.

Hij vindt het leven in Torchiarolo wel goed, zegt hij enigszins berustend, maar kijkt met voldoening terug op zijn fijne periode in Duitsland. Daar werd hij goed behandeld. In dit dorp heerst jaloezie, er heerst een benepen sfeer. Julio is nooit getrouwd geweest. Hij hapert even onzeker, maar raakt op dreef als hij vertelt over de periode in Duitsland.

Hij krijgt nu een redelijke pensioenuitkering.

Hij constateert dat de landbouw in deze regio achteruit gaat.

Een grote olijfboom levert ca. 200 a 300 kg olijven.

100 kg olijven is goed voor ongeveer 10 tot 18 liter olijfolie.

De productiekosten van olie en wijn zijn te hoog.

Men zal hier volgens hem op het toerisme moeten mikken.

Julio vindt de opvoeding in Italië minder geordend. In Duitsland gaan de kinderen vroeg naar bed, zodat ouders nog een vrije avond voor zichzelf hebben. De Italiaanse kinderen gaan laat naar bed, pas rond middernacht.

De volgende ochtend beieren de kerkklokken al om zes uur in de vroege uitbundig.

Ik schrik wakker en hoor de geluiden buiten; vogels zingen, een rauw ronkende motor van een tractor die voorbij hotst, slaande deuren en de echo van stemmen.

De dorpsgeluiden dringen wel door tot mijn slaapzak; maar ik blijf heerlijk nog even luieren.

De wolkeloze grijsblauwe lucht voerspelt hitte.

Aan de overkant leunen drie oude vrouwtjes op hun bezems en houden een gezellig praatje.

Het slaperige dorpje kent een vast scenario. .

Buiten het dorp sla ik een landbouwpad in.

In de boomgaarden heerst veel bedrijvigheid; olijfbomen worden gesnoeid; kettingzagen bijten zich met knetterend lawaai in uitgebotte takken van de vruchtbomen.

Het gesnoeide hout wordt op hopen verzameld en in brand gestoken.

Even voor Lecce in Surbo is mijn drinkwater op.

Tijdens de middaghitte zijn de straten verlaten, bewoners zoeken koelte binnenshuis.

Een man die uit zijn huis komt vraag ik om water.

Gino is sportleraar. Hij nodigt me uit in huis. Binnen onder het genot van espresso met vruchtengebak, frisdrank en fruit praten we.

Het gezin bestaat uit vader Gino, moeder Lorenza en drie kinderen. Twee van hen zitten op het VWO. De man maakt zich zorgen over hun toekomst.

Hij is erg pessimistisch vanwege het grote tekort aan werkgelegenheid in Italië.

Ook voor de regering heeft hij geen goed woord over, ze doen weinig goeds en de belastingen zijn hoog.

De man geeft acrobatiekles aan kinderen in de leeftijd van drie tot twaalf jaar.

Ik ben plots beland in een warm, zorgzaam en ambitieus gezin.

Gino snorkelt vaak langs de Adriatische kust. Daar duikt hij tot een diepte van twintig tot zelfs vijftig meter. Hij vangt veel vis met zijn harpoengeweer.

Na deze welkome pauze loop ik op de GPS door het oude centrum van Lecce.

Ook dit centrum ken ik nog van vorig jaar, maar deze herhaling maakt minder indruk.

De gevels wekken bij mij de indruk van verstofte, vergane glorie.

Dit decor zou tot leven gebracht kunnen worden door scènes, verhalen en anekdotes uit haar geschiedenis. Daarmee zou deze rijke ouderdom weer even de kleur van weleer krijgen.

Na dit centrum sta ik op het station van Lecce, mijn foutje doordat ik thuis een verkeerde track heb geladen. Ondanks deze omweg beland ik toch op het Seminario

Arcivescovile, het grote seminarie.

De administrateur brengt me naar Don Stefano, de rector.

Het grote complex is op de groei gemaakt, maar door de krimpende roepingen slobbert het wel erg.

Don Stefano reageert verrast op mijn komst, hij verwelkomt me hartelijk en brengt me naar een slaapzaaltje met vijf bedden. Ik kan uitzoeken.

Na een douche voel ik me verfrist, opgeladen met nieuwe energie en ben ik bevrijd van de bezwete plakkende kleding.

Ik kan in dit seminarie mijn vocht weer aanvullen. De koffieautomaat heeft een probleem met mikken, koffie, melk en suiker siepelen nerveus elk een andere kant uit, waardoor ik met de plastic beker moet jongleren.

De seminaristen zijn benieuwd naar mijn pelgrimsreizen. Na enkele pogingen lukt het om op de laptop van Emanuele een powerpoint presentatie te draaien.

Tijdens de maaltijd in de grote eetzaal wordt er gegeind en gekweld. Nog zes van de acht seminaristen van vorig jaar zijn er over.

De seminaristen dagen elkaar uit en lijken zich niet bewust van het keurslijf van hun roeping. Er heerst nu sterker een sfeer als tussen kwajongenssfeer dan vorig jaar. Ook Don Stefano is aanmerkelijk losser.

Tijdens mijn gesprek met de seminaristen ben ik ongemerkt van de Italiaanse taal overgestapt naar het Engels.

Diego heeft onenigheid met zijn lerares Engels op het lyceum. Hij maakt zich zorgen vanwege het komende examen. Diego vraagt me of ik Engelse les wil geven.

De andere studenten vallen Diego bij. Ik stem toe, mits de rector en de lerares dit ook goedkeuren.

De vraag van Diego verbaast me. Hij is het meest actief tijdens ons gesprek in het Engels.

Ik ben ook verbaasd over de exploitatie van dit kapitale, ruim bemeten vrij nieuwe seminarie met de onbezette zalen en kamers. De zes seminaristen slapen op twee slaapkamers.

Toch kan ik hier niet op een integere manier kritisch zijn; ik wordt hier immers gastvrij onthaald.

Don Stefano leidt me rond door het grote complex. Paus Paulus Johannes II wijdde dit gebouw in 1994 in. Een groot gedeelte wordt benut door kerkelijke functionarissen, een sector wordt gebruikt voor diverse niet kerkelijke opleidingen en een gedeelte dient als hotel.

De rector vindt mijn tijdelijke aanstelling als docent Engels prima. Hij stelt me voor aan de directeur van het lyceum op de bovenste verdieping.

De directeur spreekt meerdere talen, maar praat uitsluitend Italiaans met mij.

We bezoeken alle klassen van het lyceum. Bij onze binnenkomst gaan alle leerlingen staan.

In elk lokaal hangen digiborden.

De Italiaanse leerlingen hebben bijna allemaal een hekel aan de Engelse taal. De switch van Italiaans naar Engels is moeilijk en het Engels wordt nauwelijks gebruikt in hun dagelijks leven.

De docente leert hen voornamelijk idioomregels en gebruikt Engelse literatuur.

Ik vraag de lerares waarom Diego beter Engels spreekt dan zijn klasgenoten.

Ze reageert verbaasd; Diego is haar zwakste leerling.

Om 11.00 uur begint mijn carrière als Leraar Engels.

Ik vraag de leerlingen om slechts te luisteren en alleen in het Engels te reageren.

Italiaans is nu even verboden. In de klas vertel ik over mijn reizen aan de hand van een powerpoint presentatie.

Ik heb de indruk dat de leerlingen wel gemotiveerd zijn, maar vastlopen in het saaie lesmateriaal.

De leerlingen volgen belangstellend mijn verhaal en geleidelijk komen er steeds meer vragen en opmerkingen.

De lerares Engels toont zich blij met mijn inbreng en vraagt of ik met haar ook in een andere klas wil lesgeven. Weinig studenten zijn in een Engels sprekend land geweest.

De paar leerlingen die via een beurs/uitwisseling/ of op vakantie in het buitenland zijn geweest openen de dialoog.

Ook een bezoek aan Amsterdam is een goed onderwerp tijdens de les.

Ieder verwondert zich over de taalvaardigheid van Nederlanders.

Ik vermoed dat de vertraagde ontwikkeling mede het gevolg is van het koloniale verleden.

Grootmachten zoals Italië exporteerden hun taal en hun godsdienst.

Italiaanse kolonisten leerden niet de taal van de ander. Films in Italië zijn in het Italiaans nagesynchroniseerd.

Zelfs de klassenrebel stelt lastige vragen, hoewel zijn Engels zoekend is. Hij vraagt me : “wat vindt jouw vrouw ervan, dat je alleen op stap gaat?” en “geloof je in wonderen?”

Vandaag overkomt me weer iets ongelooflijks, leraar Engels ???!!!.

In de klas voelt het natuurlijk, zelfs gezellig. Soms voel ik me bevangen door een onwerkelijke gelukkige gloed.

Om half zes waarschuwt Don Stefano me. Hij is nu in werkkleding en heeft zijn gemakskleding gewisseld voor een clerusoverhemd met een wit priesterboordje.

Door de lessen is het te laat geworden om vandaag nog door te lopen naar de volgende plaats.

Don Stefano rijdt een luxe bus voor.

Het groepje seminaristen laadt geluidsapparatuur en een beamer in de Mercedes bus.

In Lecce luisteren de toekomstige priesters straks een kerkdienst op met begeleiding van twee gitaren.

Voor deze kerkdienst brengen ze mij naar mijn mijn volgende stop, Martano.

In het busje heerst een uitgelaten sfeer als bij een schoolreisje.

Onderweg zing ik wat overmoedig uit volle borst op de melodie uit de Westside Story:

“Tonight, tonight, where shall I sleep tonight, I don’t know, I don’t care, I don’t know ?!” .....,

Ongeveer 24 km zuidelijker in het oude centrum van Martano nemen we afscheid van elkaar.

In Lecce heb ik kennis gemaakt met de speelse ondeugd van jeugdige seminaristen tijdens hun metamorfose naar het priesterschap.

Overdag leren en spelen zij nu met leeftijdgenoten in gemengde groepen. Hun ontwakende seksualiteit zal worden ingetoomd en hun persoonlijkheid gepolijst naar hun toekomstig priesterschap.

De seminaristen plagen elkaar onderling met ambities tot het Bisschopsambt en zelfs het Pausschap.

Hoe zal hun toekomst worden?

In de kerk van Martano is geen plek om te slapen. De Pastoor stuurt mij door naar het klooster van de zusters.

Een man op een fiets rijdt langzaam naast me en brengt me tot dit klooster.

Ook bij de nonnen lukt het niet. De zusters zorgen er voor bejaarden en er is ook een kleuteropvang.

Een oudere non loopt met me mee tot de hoek van de straat en wijst de weg naar de abdij van de Cisterciënzer monniken.

Buiten het dorp verschijnt tussen het groen een grijs rechthoekig klooster met erboven een bescheiden torentje.

Ik moet even zoeken naar de ingang van deze blokkendoos. Via een hek en door een zijdeur beland ik in een barokke kapel.

Het interieur lijkt het werk van een banketbakker, die de heiligenbeelden opsierde met zoete krullen en zachte kleuren.

Op de voorste linkerrij zitten twee monniken geknield. Naast het altaar zit nog een monnik. In de rij rechts van mij bidt een jonge vrouw.

In de stilte probeer ik zonder kraken een plekje te vinden.

De heldere melodieuze stem van de vrouw verbreekt de stilte.
 Zij bidt het rozenhoedje voor , waarna de sombere bassende monniksstemmen antwoorden.
 Ik zit er voor spek en bonen bij, probeer geen inbreuk te plegen op de verheven sfeer, maar niemand reageert of geeft enig teken totdat ik opsta en naar het altaar loop.
 De monnik die ik aanspreek stuurt me naar zijn collega, die me verwijst naar de abt, het hoofd van de abdij. Deze reageert vriendelijk en behulpzaam. Na de mis zal hij me helpen.
 Ik ben beland in het Monastero Cisterciense Santa Maria della Consolazione.
 In de kapel prevelen de drie monniken op monotone dreun de vaste gebedsformules.
 Als onbeweeglijke sfinxen zitten zij verzonken in zichzelf opzij van het altaar.
 Zoekend spied ik rond. Na de gebeden draagt de abt de mis op.
 De regels van dit klooster ken ik niet, maar ik wil dit ongekende niet storen.
 Misschien vervreemden de monniken in de stilte van het contemplatieve leven geleidelijk van de gewone mensenwereld.
 Na de kerkdienst lopen de monniken naar de sacristie waaruit even later opnieuw gebed en gezang klinkt.

*Hoewel ik onder de indruk ben, bekruipt me twijfel over de zin van dit kloosterleven.
 Voor mij houdt zinvol leven ontplooiën, ontdekken en experimenteren in.
 De weg der monniken is voor mij vreemd, niet invoelbaar.
 Hoewel ontdekken, nieuwsgierigheid mij eigen is, weet ik niet of ik het geheim van hun leven wil ontdekken.
 Leven als kloosterling of vanuit een roeping zorgt voor een inkapseling van normen, waarden, verkeersregels die ergens anders hun oorsprong hebben. Ik wil zelf ontdekken en in de stilte mijn eigen regels samenstellen. Ik voel me gelukkig in de overgang van thuis naar het pelgrims-bestaan, waar ik gekoesterd wordt in de stilte van het lopen.*

De abt brengt me na deze rituelen naar mijn kamer. Daarvoor moet ik eerst diep bukken om door een lage opening de kloostergang te bereiken.
 De wond op mijn hoofd herstelt net weer van de klap in de trulli.
 De abt komt uit de keuken met een mandje brood, kaas en een builtje met vruchten. De sinasaappels puilen uit mijn rugzak.
 De abt vertelt dat langs de abdij de pelgrimsweg loopt.
 Hij noemt deze weg "De Francigena," maar weet niet van welke organisatie dit uitgaat.
 Hier in deze abdij zijn pelgrims welkom.
 Voor het eten ga ik eerst douchen. Ik heb te lang bezweet in de kapel gewacht.
 Het perspex douchescherm klapt uit het aluminium profiel. Voorzichtig hang ik het scherm weer terug in de rail en laveer zijwaarts de cabine in.
 Nog drie weken lopen na deze bijzondere eerste week.
 Ik voel me midden op zee, ik vaar op koers, maar besef altijd "Het kan elk moment mislopen."

Ik vraag in een cafe wie op Berlusconi heeft gestemd. Een man meldt zich en krijgt prompt veel commentaar. Omstanders vlammen en stoken. Berlusconi is een crimineel wordt opgemerkt. Zijn verstand zit hier zegt iemand, die zijn kruis aanwijst.

Na mijn verblijf in de abdij wandel ik langs velden tussen lage dof grijze keienwallen, opgeluisterd door een uitbundig mozaïek van veldbloemen, vlamvend rode klaprozen en goudgele boterbloemen. Tussen de olijfbomen ligt het ragfijne sluierveefsel van wit gipskruid. Op een smal weggetje in Carpignano Salentino rijdt een oudere man in een elektrische rolstoel me tegemoet.

We praten met elkaar en uit een huis loopt zijn zoon naar ons toe.

De zoon helpt om de geschiedenis van zijn vader en het familiedrama toe te lichten.

Twintig jaar geleden staken zijn ouders met de auto langzaam wegekruising over, toen een andere wagen in volle vaart op hen inreed. De ravage was enorm, zijn moeder was op slag dood en zijn vader moest uit het wrak gezaagd worden.

Het altijd krachtige lijf van zijn vader was in een moment geruïneerd.

Zijn vader veranderde in een klap van een leeuw in een hulpeloos verlamd wezen met nog alleen pijnlijke protesterende spieren.

De man heeft constant pijn en lijdt voortdurend. Zijn zoon vraagt zich af of dit leven is.

Zijn vader in de rolstoel antwoordt dat dit geen leven is.

Wat heb ik te doen met deze lieve man, maar ik kan hem alleen even vasthouden.

Zijn verdriet slaat als een golf over me heen; het is een hevige maar korte intimiteit tussen ons.

Als pelgrim ben ik een machteloze voorbijganger.

Voor Otranto loop ik door boomgaarden. De track op de GPS leidt me naar een moeras.

De grond wordt steeds zompiger, het pad is niet meer zichtbaar en ik wordt ingesloten door hoge rietstengels. De track loopt door, hetgeen betekent dat mijn voorganger hier wel doorheen gelopen is.

Mijn schoenen worden klompen van natte klei, ik durf niet meer verder en loop terug.

Op de dag van de arbeid, een mei, is Otranto een levendige drukke badplaats met flanerende mensen.

Op het strandje in de baai genieten badgasten van deze stralende voorjaarsdag.

Enkele strandgangers vermaken zich in het groenblauwe zeewater.

Witte surfplanken worden door lange peddelslagen voortbewogen en glijden over het glasheldere water.

In een grote ijssalon lonkt achter glas Italiaans smotsig ijs in allerlei kleuren en smaken. Een bakje gevuld met romige caramello en stragiatella heb ik verdiend na het zware stuk door het papperige moeras.

Langs de boulevard van Otranto wandel ik naar de stenen toegangspoort van de oude stad en sjok omhoog naar de basiliek.

In de smalle straatjes van de binnenstad met souvenirwinkeltjes schuifelen gezinnen, jong en oud. Naast de basiliek op de binnenplaats van het seminarie zet een priester, met duidelijk overgewicht, een zak wasgoed voor zich op zijn scooter.

We herkennen elkaar onmiddellijk, we hebben uitgebreid vorig jaar , 2012, met elkaar gepraat.

Hij brengt me naar mijn oude kamer boven in het seminarie, waar ik vorig jaar ook sliep.

Ik voel me weer teruggekeerd in mijn paleis. Naast mijn kamer is een haast "Pauselijk Balkon,"

Beneden op het plein voor de basiliek stromen mensen in en uit de kerk.

Een man kijkt naar boven en ziet mij.

Ik spreid mijn armen en zend hem plechtig buigend een Pauselijke groet . In dezelfde stijl reageert de man en zegent mij met een groot kruis.

Later bezoek ik de basiliek waar rijen bezoekers achter elkaar schuifelen.

Gidsen zwaaien met kleine vlaggetjes en leggen de betekenis uit van de afbeeldingen op de mozaïekvloer.

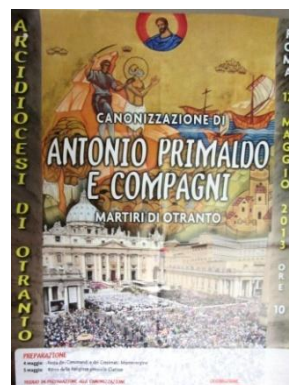
In de kapel van de 800 martelaren verdringen bezoekers zich bij de glazen wanden waarachter de skeletten van de 800 martelaren opgestapeld zijn. De schedels staren onbewogen naar de bezoekers.

De Martelaren van Otranto

Na een mislukte aanval op Rhodos verlegde Mehmet II zijn aspiraties naar de verovering van de hoofdstad van het christendom.

In 1480 doken voor de kust van Apulië de schepen van de Turkse vloot op. De zuidoostelijke stad Otranto was met 6000 inwoners destijds een belangrijke havenstad tussen Oost en West en vormde een bruggehoofd naar Rome, het uiteindelijke doel van de veroveringstocht.

Na 15 dagen belegering wisten de Turken een bres te slaan in de verdedigingsmuur. De admiraal Gedik Ahmed Pasja verordonneerde alle mannelijke bewoners boven 15 jaar om te brengen en de vrouwen en kinderen als slaaf in te schepen, maar een deel van de bevolking wist echter te ontkomen. Bijzonder wreed was de dood van de commandant van de verdedigingskrachten: hij werd van boven naar beneden doormidden gezaagd. De aartsbisschop Stefano Pendinelli liep de Turkse belagers vanuit de kathedraal tegemoet en smeekte de aanvallers om de mensen die zich verscholen in de kathedraal te sparen. Hem werd echter de keel doorgesneden en zijn hoofd werd als trofee in de stad rondgedragen.

Gedik Ahmed

Pasja eiste van de christenen in de kathedraal zich tot de islam te bekeren.

Hiervoor kregen ze een nacht bedenktijd. Op 12 augustus lieten de christenen weten dat niemand van plan was zijn geloof in te ruilen voor de islam.

Daarop gaf de Turkse krijgshoofd het bevel allen te ketenen en de kathedraal in een stal te veranderen.

Op 14 augustus gaf hij tenslotte bevel om alle gevangenen op een heuvel buiten de stad te onthoofden.

In een zijgang van de basiliek waakt Don Pietro, strategisch opgesteld naast de sacristie. Hij voert de regie in dit kerkelijk museum.

We lopen door de ingewanden van het complex voor een stempel in mijn pelgrimspas.

In de grote sacristie staat een kledingrek met een uitgebreide voorraad kostbare kazuifels.

De pronkstukken met dieprode kleuren en kunstzinnig geborduurde decoraties kunnen zich meten met de gewaden van grote vorsten.

Achter in een halfduistere gang, verscholen achter een lomp kopieerapparaat is de werkkamer van Don Pietro.

Op zijn houten bureau tussen een chaos van papier ligt de stempel. Het lijkt mijn hobbykamer thuis.

De crypte onder de kerk is dicht vanwege een restauratie.

Vandaag heerst in Otranto topdrukte. Mensen wringen zich door de smalle straatjes. Beneden rond het haventje dreunen bassen van de muziek.

Mensen flaneren, dansen, drinken. Kinderen vermaken zich langs de waterrand. Op de hete rotsblokken knuffelen verliefde paartjes.

Terug bij het seminarie duurt het een poos voor iemand de grote poort opent.

Don Paolo, een priester die ik nog niet ken, is chagrijnig en blaft wie me toestemming gegeven heeft om het seminarie te betreden. Als we samen boven voor mijn kamerdeur staan, ontdekt hij dat ik de sleutel heb en hij er zelf niet in kan.

Ik vraag zijn naam en de verhoudingen zijn weer gelijk getrokken.

's Avonds eet ik met Don Pietro aan een lange tafel. Schaaltjes met voedsel zijn keurig afgedekt met servetjes en aluminium folie.

Don Paolo eet in de keuken en zit op een hoek van het aanrecht.

Priesters worden hoofdzakelijk door vrouwen verzorgd. In de moederrol zit de kern en de begrenzing. De vrouwen in de keuken gaan naar huis.

Don Pietro en ik kennen elkaar nog van mijn vorig verblijf in 2012. Het voelt vertrouwd. Telkens licht ik blij op wanneer ik oude bekenden ontmoet.

Terwijl ik in de lege refter nog een glas wijn inschenk denk ik na. Zal ik morgen langs Don Toto gaan?

Op de terugweg naar mijn slaapkamer hoor ik stemmen.

Achter de deur zit een priester met vier seminaristen aan tafel. Ook hij kent me nog van de vorige keer. De priester belt enthousiast naar Don Toto in Santa Cesareo Terme. De oude priester geeft geen gehoor. Ook hier worstelen de seminaristen met de Engelse taal.

De tochten doorbreken grenzen die bij mezelf en in vaste relaties ontstaan. Buiten de grenzen liggen onontdekte of verboden gebieden. Ik poog de moed en vrijheid te hervinden om te experimenteren en te ontdekken. De pelgrimstochten bieden me de mogelijkheid. Deze ervaar ik hiervoor als zinvol en vruchtbaar.

De volgende ochtend staat mijn ontbijt klaar. Ik vraag de keukenhulp of ze de scheur in het kruis van mijn broek kan repareren. (hoe zeg ik dat in het Italiaans??)

Ik trek de massieve hoge deuren van het seminarie achter me dicht en verlaat het oude historische centrum. Op een heuvel is het Heiligdom met de kapel van Maria van de Martelaren.

Ik bewandel de originele pelgrimsweg, maar al snel nadert uit een zandpad een fourwheeldrive.

De bestuurder waarschuwt dat voor het pad een verbod geldt; het is privébezit.

Daardoor ben ik genoodzaakt om langs de kustweg via Porto Badisco naar Santa Cesareo Terme te lopen. In Porto Badisco liggen enkele badgasten op het strand. Het water mist de azuurblauwe schittering van vorig jaar.

Grijze wolken belemmeren het spel tussen zon en zee.

In Santa Cesareo zoek ik eerst het huis van Federico, de broze oude man met wie ik vorig jaar een gezellig contact had. De luiken zijn dicht, de woning is verlaten; ik vrees dat er iets mis is met hem.

De kerkdeuren zijn wel open, maar in de kerk zit niemand.

De stenen trap naast de kerk sluit aan op een weg met haarspeldbochten, die leidt naar hotel Oasi. Ook daar lijkt alles gesloten.

Na voortdurend aanbellen en blazen op mijn fluit verschijnt op het bovenste balkon een jonge Indiase zuster. Ze buigt zich over de balkonrailing en roept in het Engels naar beneden, dat ze de deur niet mag open maken.

Ze is hier pas aangekomen en heeft geen enkele instructie gekregen.

De non met lichtblauwe hoofddoek, hagelwitte toog en blauw vest loopt onzeker over het balkon.

Ik blijf beneden staan aandringen. Weifelend vlucht ze naar binnen.

Ik verberg mijn rugzak bij de ingang van het hotel en wacht in het parkje aan de overkant.

Later gaat de deur van de entree open en verschijnt Suora Christina, de forse donkere non die me blij begroet. Vorig jaar werd ik hier warm ontvangen.

Suora Vincentia, de non van het bovenbalkon, kruipt enigszins bedeesd achter Christina.

Ik merk desondanks, dat er hier iets aan de hand is.

Don Toto, de pastoor en het hoofd van Oasi, is plots afgezet en vervangen door een nieuwe manager.

Men is aangeslagen. De opvolger is afwezig. Bij hem moet men via de telefoon voor elk ding toestemming vragen.

Ze belt hem, nadat ze mij vooraf gevraagd heeft om mijn komst aan de nieuwe manager uit te leggen. Ik mag van hem alleen een nacht blijven slapen.

Christina mag mij niets beloven over de maaltijden, maar waarschuwt me om er met niemand over te praten. Later komt de 82 jarige Don Toto binnen. Om half zeven moet hij de mis opdragen in de Chiesa di Santa Cuore. Ik loop hem blij tegemoet, maar de anders zo opgewekte pastoor kijkt grimmig, het gaat niet naar zijn zin.

Na de komst van de oude priester voelen beide zusters zich opgelucht en soepeler.

Het hotel is nu leeg op twee gasten na. Een vrouw heeft een ongeluk gehad en bezoekt de thermaalbaden vanwege ademhalingsproblemen. Ze logeert hier met haar volwassen zoon, een landbouwer.

Met de grijze Fiat Punto van Don Toto rijden we, Christina, Vincentia en pelgrim Terie, naar de kerk.

In de kerk wacht de loensende misdienaar van vorig jaar.

Tijdens de misdienst prevel ik met de twee nonnen de Italiaanse teksten mee.

Don Toto onderbreekt enkele keren de dienst wanneer hij ontdekt dat hij de verkeerde tekst voor zich heeft. De misdienaar helpt hem weer in het juiste spoor.

Na de mis is Don Toto in beter gehumeurd.

Het ontroert mij om deze oude hardwerkende priester te zien aftakelen.

De trouwe mensen die hem omringen, houden van hem en helpen hem zijn waardigheid te behouden.

Met zijn schorre lage stem zegt hij, dat het voelt alsof ik zijn broer ben. Zijn “Mio Fratello” klinkt lieflijk en is een warm compliment.

Hij ervaart het dan ook als een vernedering om voor mij, zijn broer toestemming, te moeten vragen.

Suora Vincentia reageerde bij mijn komst schuw, raakte klem en vluchtte naar binnen.

Inmiddels vormen we een knus groepje.

Nu de keuken van het hotel gesloten is staan de priester en zusters achter het fornuis.

We eten brodo, een stevige soep van grove stukken groenten, aardappelen met pulpo(inktvis) met als toetje vruchten cocktail.

Aan tafel verandert Vincentia in een ondeugend kind.

Ze daagt Don Toto uit met “I love you,” en giert het daarbij uit.

Het hilaire en aanhankelijke kind kan niet meer stoppen. Christina lacht mild om het ondeugende spel van haar nieuwe collega.

Vincentia lokt Don Toto uit om ook tegen haar “I love you” te zeggen.

De celibataire goedgehartige priester smelt en glimt ervan.

Deze ongeremde pret lijkt haar uitlaatklep bij haar volgzzaam dienstbaar leven.

Samen zitten we aan een tafeltje in de grote eetzaal van het hotel, als op een preteiland. Vincenza pakt Don Toto telkens vast bij zijn arm, straalt ondeugd uit en ervaart de speelse macht van een kleuter.

Ze kijkt extra ondeugend als ze demonstreert hoe de oudste non, die nu in Rome is, afkeurend reageert op haar gedrag. Ze gaat braaf rechtop zitten met strak gesloten mond.

Nadat Don Toto en Christina vertrokken zijn naar een ander dorp kan ik rustig met Vincentia praten: Haar moeder, broer en haar twee zussen wonen in India. Elke drie jaar gaat ze er twee weken heen. Drie andere zussen en haar vader zijn overleden.

De nonnen werken in Oasi, het hotel en zorgen voor de gasten die in Santa Cesareo de thermenbaden bezoeken.

Vincentia was lerares op de Highschool, waar ze Engels en Geschiedenis doceerde.

Daarnaast spreekt ze nog vijf verschillende Indiase talen (dialecten)

Ze heeft veel kennis over verschillende godsdiensten, zoals de Islam.

Het onderscheid tussen God en Allah; dat is Jezus, volgens haar.

Na haar rebelse oprisping schakelt ze terug naar haar rol van brave devote non. Later op de avond hoor ik haar stem klinken in het stationaire ritme van gebed.

's Ochtends word ik gewekt door het ijle gezang van Suora Christina en Vincenza. De kapel grenst aan mijn slaapkamer.

Nadat ik me heb aangekleed heb stap ik ook de kleine kapel binnen, waar DonToto begint met de

mis.

Ook vanochtend onderbreekt hij zijn teksten enkele keren als hij ontdekt dat hij de verkeerde tekst heeft.

Niemand laat deze hapering merken. Het synchroon kabbelen van de stemmen tijdens de gebeden gaat gewoon verder. Vincenzo stopt me een brevier toe en zoekt voor mij de juiste pagina op.

Voor mij zijn dit prima lessen in de Italiaanse uitspraak.

Na het ontbijt neem ik afscheid.

Bij ons afscheid vraag ik Vincenzo of ik haar een afscheidszoen mag geven.

“Als jij dat wil dan is dat prima” reageert ze. Ook als ik vraag wat voor kaart ze graag wil uit Nederland reageert ze: “Dat moet jij kiezen want het is jouw wens, mij maakt het niet uit.” Met een smakkerd neem ik afscheid en denk na over haar vlakke antwoord waarbij ze zichzelf afschermt.

Oasi ligt achter me. Ik loop naar een punt op mijn uitgezette GPS track.

Vrij snel verlaat ik de SP 363 en volg weer het oorspronkelijke pelgrimspad door het bos naar Tricase. Het pad is gemarkeerd met het rode symbool van een vis.

Een oude kapel, Santuario Maria SS. Di Constantinopoli, is privaat eigendom en niet meer vrij toegankelijk.

De voorjaarszon schijnt krachtig. Landarbeiders werken lange dagen op hun veldjes, alles moet nu gaan ontkiemen en groeien. Bermen zijn gevuld met kleurige boeketten en verdwaalde haver.

Na een dag lopen door dit paradijs bereik ik Tricase.

Aanvankelijk lijkt de buitenkant wat afgesloten, alsof het gebouwd is met de rug naar nieuwkomers.

De bebouwing is van recente datum.

De GPS leidt me naar het oude centrum.

De moederkerk van het plaatsje is de Chiesa della Natività della Beata Vergine Maria, uit de 14e-15e eeuw. Tegenover de kerk is een bar, waar ik een pittige espresso drink.

Een jonge priester, Don Flavio, komt de bar binnen. Hij wordt vergezeld door een verpleegkundige. We praten met elkaar in het Frans.

Volgens hem is er in Leuca in de winkel van het Heiligdom een boek met de beschrijving van de wandel- en pelgrimswegen in Zuid Italië.

Er zijn twee pelgrimsroutes naar Leuca; vanaf Bari en Taranto.

Don Flavio regelt een slaapplek bij de zusters.

Verbaasd merk ik op hoe we elkaar nu zo toevallig ontmoeten.

Don Flavia antwoordt: "Het is geen toeval, het is de wil van God."

Hij gaat terug naar de kerk, waar hij een plechtigheid leidt voor kinderen.

Ik zoek mijn voorkeursplekje naast het orgel.

Tiziane zingt tijdens de ceremonie, terwijl haar vriend haar op het orgel begeleidt.

Tijdens het gezang van de kinderen doet zij hen de bewegingen voor; Klappen, zwaaien, versnellen.

De kinderen in de kerk doen enthousiast mee waardoor de plechtigheid een vrolijke happening wordt.

Don Flavio vertelt de kinderen over de pelgrim uit Holland en verluchtigt zijn verhaal met enkele anekdoten. Na deze voorstelling klappen kinderen voor de pelgrim en ik.....natuurlijk buigen.

De twee nonnen brengen me naar het gebouw van het patronaat.

In de kelderruimte repeteert een groep voor de musical: "L'amore quello vero Chiara e Francesco."

Natuurlijk kom ik uit mijn slaapkamer om deze repetitie bij te wonen. De zangers uit de kerk zijn hier ook. Een muziekdocent leidt met behulp van moderne geluidsapparatuur in een hoog tempo de repetitie. Hoewel de arrangementen moeilijk zijn klinkt het mooi. Ik ben onder de indruk van het enthousiasme van de zangers en de kwaliteit van de geschoolde stemmen. Men zet alles even neer.

(na deze tocht lees ik via internet)

Aankondiging:

*Santa Messa delle ore
della parrocchia*

*Musical: "L'Amore
Francesco e Santa*

*Domenica 30 Giugno dopo la
19.00 a Marina Serra i giovani
presenteranno in anteprima il
quello vero" vita di San
Chiara.*

's Ochtends ziet de schoonmaker een schorpioen op de binnenplaats. Het beest ligt onbeweeglijk op de plavuizen en poogt plots te ontsnappen.

Bij mijn afscheid vraagt Suora Angela om voor haar tot Santa Maria di Leuca te bidden.

Bij een grote hypermarche vul ik mijn etensvoorraad aan.

Bij de ingang aan de bar drink ik espresso en raak aan de praat met de barman.

De winkel is nog leeg op dit tijdstip en de barman roept door de lege winkel naar de

groentenafdeling: "Tonio, un Olandese. Hij wandelt een pelgrimstocht, is 71 jaar met 18 kg bagage."

Tonio roept dit bericht naar de volgende afdeling en de boodschap verspreidt zich door de

hypermarche, terwijl achter me de barman vol vuur het verhaal opnieuw vertelt aan zijn koffieklianten.

In Italie ervaar ik opnieuw de charme van het pelgrimeren. Ik kan mijn prettige gekte weer kwijt en kan onbelemmerd mijn impulsen volgen.

Ik loop verder langs de originele pelgrimsweg en passeer Corsano. Daar spreek ik een man en een vrouw, die deze pelgrimsweg kennen. Zij noemen deze de Francigena.

De plaatselijke priester is verantwoordelijk voor het gedeelte van de route in dit gebied. Ze zullen hem mijn contactgegevens doormailen.

Op een heuvel ligt Gagliano del Capo. Het is marktdag.

Behalve groente, fruit en textiel staan er twee viskramen.

De vishandelaren rijden met hun auto's met geluidsinstallatie door het dorp. Ze voeren samen strijd door hun veelbelovende aanbiedingen door de straten van het dorp te laten galmen.

Op een slaperig terras tussen de kramen leest mijn buurman de krant.

Hij leest voor uit de krant, dat 36 Pakistaanse bootvluchtelingen zijn opgebracht. De zuidkaap van de Salento wordt al eeuwenlang gebruikt als toegangspoort naar het Europese vasteland.

Gagliano ligt op het hoogste punt van deze kaap.

Via de paadjes wandel ik een stukje omlaag naar het Heiligdom.

Het Sanctuarium op de vooruitgeschoven punt blakert in de helle zon.

Deze zaterdag is het plein verlaten. In de basiliek raadt een non me aan te wachten op Don Giovanni, de priester en de baas van het Sanctuarium.

Cammino Leucadense

Leuca stamt van het Griekse Leucos (de witte grond)

Finibus Terrae was bij de Romeinen de uiterste grens tot waar de burgers mochten komen.

Het gebied daarbuiten was van de provincialen (de kolonisten)

Op de kaap stond een heidense tempel gewijd aan Minerva.

In het jaar 43 Na Chr. Landt de apostel Petrus in het zuidelijkste puntje van Terra d'Otranto en begint hij met het evangeliseren van bewoners van Zuid Salento.

Hij sticht het eerste Heiligdom van Europa in Finibus Terrae, het Heiligdom van Santa Maria di Leuca.

In 58 NC wijdden leerlingen van Petrus de kerk van de Heilige Maagd in.

Dit Heiligdom was belangrijk binnen de Christelijke wereld.

Het was het vertrekpunt voor pelgrims naar de drie Christelijke bedevaartsplaatsen: Rome, Het Heilig Land en Santiago de Compostela.

Het heiligdom werd vijf maal verwoest door Turken en Saracenen.

Na herbouwing wijdde Paus Julius I de kerk in 343 NC in bij zijn terugkeer uit het Heilige Land.

Deze plek verbond Noord Europa met landen rond de Middellandse Zee en het Oosten.

De Cammino Leucadense is de weg waarlangs Pelgrims tijdens de middeleeuwen trokken.

Deze weg voert door het binnenland van de Salentino, langs oude dorpjes, kapellen en oude gehuchten, waar pelgrims konden bidden en rusten.

In 1220 keerde Franciscus van Assissie langs deze route terug na zijn verblijf in het Heilige Land.

Vanaf het eerste Heilige jaar in 1300 werd deze route gebruikt als weg naar Rome.

De pelgrimsweg heeft een rijk verleden, wat zijn invloed heeft gehad op het leven en de cultuur.

De hoofdroute gaat langs talloze cryptes, heiligdommen en kapellen.

Men kan ook een zijtak bewandelen. Daar boden in het verleden abdijen en kerken verkwikking aan lichaam en geest en een rustplaats voor pelgrims.

Wanneer Don Giovanni 's middags over het plein voor de basiliek loopt, arriveert tegelijkertijd een bus met bedevaartgangers uit Padua.

De groep wordt geleid door de eigen pastoor. Uit vloepapier haalt hij zijn kazuifel tevoorschijn.

Hij zal voor zijn parochianen in de basiliek de misdienst leiden.

Terwijl hij zich omkleedt brengen de non en Don Giovanni mij naar Stella Maris, het hotel van het bedevaartsoord.

Ik word ondergebracht in een lege personeelskamer.

Morgen verwacht men een grote groep wandelaars. Hierna realiseer ik me dat dit wel de groep van Speleo Trekking Salento zal zijn.

Hun pelgrimstocht duurt een week, zou starten in Brindisi en eindigen in Sta Maria di Leuca.

Via mailen en facebook heb ik contact gekregen met de voorzitter van Speleo Trekking, Rella Ricardo en Fernando Alemanno.

Fernando is betrokken bij het pelgrimsgebeuren en wil graag de pelgrimage in de Salento meer vorm geven. Enthousiast vertel ik dit aan Don Giovanni, waarna ik nog een nacht kan blijven.

In de basiliek woon ik de repetitie bij van het kerkkoor.

De meerstemmige zang klinkt vol, rijk.

Het mannelijk deel bestaat vooral uit vissers. Een 80 jarige visser zingt vanaf zijn jeugd in dit koor.

Een loensende ijverige zangeres buigt haar hoofd opzij naar haar buurvrouw en probeert haar indringend de moeilijke accoordovergangen te leren.

De pittige partijen klinken gedragen, zuiver en vloeien kleurig samen.

's Avonds bij de misdienst voel ik me verbonden met de koorleden, de zang, de priester, alsof ik opgenomen ben in het achtergrondkoor van het sanctuarium.

Tijdens het Alleluia golven de bronzende mannenstemmen met de lichte hoge vrouwenstemmen als

een warme zucht door de basiliek.

De vierstemmige zang vloeit vol, breed gedragen door de kerkruimte.

Achter het orgel wiegt de dirigent zachtjes mee op de kadans van het lied.

De roomkleurige gewelven schenken de melodie een zoete galm. Alleluja zweeft over alle bedevaartgangers.

Half negen na de mis schuif ik achter mijn tafeltje in het volle restaurant.

Flarden van de gesprekken van andere tafels vang ik op; mijn tafeltje staat als een eilandje in de drukte. De oudste keukenhulp vertelt me dat haar zoon de pelgrimstocht naar Santiago heeft gelopen.

Later komt haar zoon, Giovanni, bij me zitten. Hij praat enthousiast over de De Salento.

Met enkele mensen verzorgt hij de signalering van de pelgrimsroute in deze streek.

Hij vertelt me over de geschiedenis van Leuca en de Apostel Petrus en wandelt met me naar het Petruskruis op rotsen tussen naaldbomen.

Zondagochtend, ik zet het slaapkamerraam wijd open.

Buiten is het bewegingloos stil.

Het bleke ochtendlicht schetst alles met scherpe contouren; de Ionische Zee en de witte huizen van Leuca tegen de heuvel.

Deze stilte wordt verbroken zodra de eerste bus het hotel passeert, stopt, mensen laat uitstappen die uitzwermen over het grote plein.

De speakers worden ingeschakeld en gebeden galmen over het plein.

In de eetzaal ontbijten bedevaartgangers.

Kerkklokken kondigen elk uur een nieuwe dienst aan in de basiliek.

Een bus uit Molfetta arriveert. Een bekende plaats, langs de Adriatische kust, waar ik in de brandweerkazerne sliep. (2006)

Tot nu toe is mijn tocht vloeiend verlopen.

Een basishouding van: "al wat me overkomt is zoals het is," beperkt teleurstellingen en belast anderen niet.

Het verbaast me elke keer opnieuw hoe wonderlijke voorvallen me onderweg overkomen.

In de afgelopen winter voelde ik mezelf vaak half, alsof de energie uit mijn lijf gevloeid was. Nu voel ik me weer bruisen en leef in het besef, dat plots de wind van richting kan veranderen.

De nonnen vormen een hecht efficient team. Ze regelen de vieringen, zingen in het koor, spelen orgel, staan pelgrims en gezelschappen te woord, regelen de volgorde tijdens een dienst.

Zij vormen de basis van het Sanctuari, springen overal bij en voorkomen dat de film in het Sanctuarium hapert. Ze helpen de priester, die de personificatie is van het heiligdom, de hoofdrol te houden.

Het is druk op deze zondag.

Hoewel het hotel vanavond gesloten wordt, kan ik binnenkomen via mijn prive ingang, een verborgen zijdeur.

Wielrenners gekleed in strakke kleurige kleding, rijden trage rondjes over het plein, staan even op de pedalen terwijl ze stilstaan, zetten opnieuw aan, waarna het kleurige lint van renners afscheid neemt van het heiligdom, op weg naar de volgende etappe.

Glimmende machines, Ducati en een Harley vreemdganger, staan in slagorde naast elkaar.

De motorrijders en hun Italiaanse vriendinnen lopen stram in hun leren motoroveralls naar het terras

van het restaurant.

Kraampjes met religieuze souvenirs, textiel, plantjes en speelgoed staan zij aan zij langs de buitenrand van het plein.

Tegen 11.00 uur zwenkt een rij auto's het plein op.

Families stappen uit de auto's.

Chique geklede mensen; jonge vrouwen hooggehakt, gitzwart haar slank en sierlijk, mannen in strakke kostuums. Trotse grootouders, iets meer gezet en gedrongen, staan in de buurt van hun kleinkind, de dopeling.

Vier peuters worden vandaag gedoopt.

Voor dit Roomse spektakel gaan de kerkdeuren wijd open.

Fotografen dringen zich naar voren voor de beste plaatjes. De priester gebaart de fotografen naar de zijkant; hij heeft nu even de hoofdrol.

De dopelingen, peuters met stoere petjes zijn als kleine prinsjes gekleed in modieuze kinderkleding en tot in de puntjes verzorgd.

De dopelingen kijken verwonderd naar alle lichtjes in de basiliek.

Een blerende dopeling wordt door familie verleid tot een lachje voor de fotograaf.

Elke dopeling krijgt na de doop een wit manteltje om; de peuter is bevrijd van zonde.

Een kaars, het licht van God, wordt aangestoken.

Er wordt geklapt voor de vier schepselen die toetreden tot de katholieke geloofsgemeenschap.

Fotografen
rukken op en
flitsen de
dopeling, zijn
ouders en de
padrina en
padrino
(peetouders).
Zonde, dood,

hemel, hel, de doop van babies; een nieuw leven krijgt een smet mee vanuit het Christelijk geloof. De kerk bezit het patent op het schoonmaakmiddel. Religie heeft de grenzen van spiritualiteit overschreden en speculeert op angst. Geloof is uitgehard tot zekerheden.

Ik spreek even met de Bisschop van Ugento. Schouder aan schouder met enkele kerkelijke funktionarissen poseert hij voor het bronzen beeld van een gemijterde oud collega . Hij zou graag nog meer pelgrims naar Leuca krijgen.

Geleidelijk krijg ik een vast plekje binnen het Heiligdom en mag me vrij achter de coulissen kijken en bewegen. Het personeel in de keuken en het restaurant zorgen, ondanks de drukte, voor mij. Ik geniet hier van het kleurrijke schouwspel , de enorme activiteit, de kleuren, de afwisseling tussen vroomheid en vrolijkheid, tussen de gezwollen status en de ontwapenende eenvoud.

Het plein wordt verslonden door het verblindend zonlicht. Deze zondag kabbelt rustig voort, groepjes mensen dwalen rond, de voorstelling is in de pauzestand. Zoemend als een stofzuiger, geluid van een naderende bus, eerst de coach, de priester, die uitstapt , gevolgd door de gelovigen. Meestal draagt men een lint met een naamplaatje en vrouwen een witte shawl. De landerige verveling van de kooplui is verdwenen wanneer de mensen kraampjes bekijken. Een kind straalt wanneer zijn vader een enorme vlag van Juventus koopt. De groep betreedt de basiliek waarna het ritueel weer start. Een volgende bus klimt omhoog en zwenkt door de laatste bocht het plein op. De bedevaartgangers sjokken als een rij pinguïns achter elkaar naar de basiliek. In de kerk geroezemoes, tot de ceremonie start. Mensen raken onder de indruk. De missen op Zondagochtend doen het hart van de pelgrim kloppen. Vanaf het Heiligdom hoog op punt van de kaap , Finibus Terrae, ontvouwt zich een wijds panorama over de eindeloze zee, de haven van Leuca en de huizen tegen de heuvel.

Als een kind geniet ik van alle activiteiten, de kleur, de bezieling en de vrolijkheid van de kerk in Puglia.

Onze kerk in Nederland is in de afgelopen decennia vervreemd, verschaald en vervlakt.

Ik verwacht dat dit hier ook gaat gebeuren. De leegloop van de seminaries is een symptoom, evenals de import van zusters uit voormalige missiegebieden.

De missionarissen hebben hen eertijds de weg gewezen naar de eeuwige zaligheid.

Buspelgrims gaan na de mis naar het restaurant van het Heiligdom.

Ruim twee uur duurt deze uitgebreide maaltijd, op zijn Italiaans; gezelligheid, wijn, spelende kinderen en babbelende familie.

Na de maaltijd maakt het personeel in de wanorde van het verlaten slagveld met lege glazen, karaffen met restjes wijn en borden, een plekje vrij voor mij.

Het keukenpersoneel , de groep die mij tijdens het verblijf van eten heeft voorzien , vertrekt nadat alles opgeruimd is.

Bij ons afscheid beloof ik ieder een kaart uit Nederland te sturen.

Vanaf het hotelterras zie ik beneden mij in de verte een langzaam bewegend lint van wandelaars naderen.

Speleo Trekking Salento komt eraan.

Langs het haventje onder aan de Kaap, naast de stenen trappen naar het Heiligdom, galmt een stem uit een megafoon.

De groep wordt toegesproken bij de finish van hun zes-daagse tocht vanuit Brindisi.

Na de peptalk begint een moeizame klimpartij via de trappen.

Boven verwelkom ik de eerste binnenkomers.

Fernando bruin fors met een fikse snor begroet me verrast en ook Riccardo de voorzitter reageert enthousiast.

In de kerk spreekt de Priester Don Giovanni , de groep van ca. 100 deelnemers toe.

Dan neemt Ricardo, de voorzitter van Speleotrekking Salento, het woord.

Gedreven, met een toenemend verbaal volume, donderen zijn woorden door de kerk.

Deze Italiaanse kapitein Haddock vuurt zijn duizend bommen en granaten af over de hoofden van de pelgrims in de kerkbanken.

Soms stopt hij, alsof hij verbaasd achterom blikt naar zijn woordenstroom, waarna hij rustig opnieuw start en optrekt naar zijn oorspronkelijk volume.

Riccardo hangt over het kathedraal naast het altaar, omlijst door zijn wollige grijze manen en zijn baardje van donzige watten.

Hij leunt over de preekstoel en ondersteunt zijn zinnen met bezwerende gebaren.

Terie, de Nederlandse pelgrim verwelkomt hij uitbundig, waarna hij Fernando, mijn contactpersoon, in het zonnetje zet. We gaan allebei staan en draaien ons naar de klappende kerkgangers.

Na deze ceremonie vertrekken de mensen van SpeleoTrekking en keren huiswaarts.

Fernando en Luigina willen enkele dagen met mij meelopen vanaf Ugento, mijn volgende stop.

Zondagavond ga ik nog een keer naar de kerk. De basiliek is helemaal vol.

Bericht van Fernando Alemanno, Zuid Italiaanse Pelgrim

Hello, Mr Terie Leijs

Sorry for my English language, I do not speak English.

My name is Fernando Alemanno, I am Pilgrim Speleo Trekking Salento.

I am living in the south Puglia, my city is Nardò (LE)

The president Speleo Trekking Salento is Mr Riccardo Rella

Namens Riccardo Rella, deel ik u mede dat wij graag met U samen willen werken.

In

Apulië is de situatie voor pelgrims nu:

- *Bijna geen gemarkeerde paden;*
- *Er is weinig/geen opvang voor pelgrims, terwijl overal gastvrijheid heerst.*

Ik heb gelopen naar belangrijke steden zoals Santa Maria di Leuca (Lecce), Monte Sant'Angelo (Foggia), de grote kathedralen langs de oostkust (Brindisi, Monopoli, Molfetta, Bari, Trani, Barletta, Siponto, Abdij van Monte Pulsano (FG en langs archeologische centra als Valesio en Egnatia, regio's en steden aan de westkust met oude centra : Messapici, Lecce, Nardo, Gallipoli, centra van het vroegere Groot-Griekenland zoals Taranto

Ook maakte ik een tocht van ongeveer 1.300 kilometer langs de oudste en belangrijkste heiligdommen van Puglia

Overnachtingen zijn meestal in vergaderzalen, sportscholen, sportkleedkamers. We liggen er op de grond in onze slaapzak.

We willen en kunnen elkaar helpen en gezamenlijk proberen de situatie te verbeteren, hetgeen ongetwijfeld zal lukken.

Fernando Alemanno namens de president van "Speleotrekking Salento" Riccardo Rella.

Maandagochtend, de rugzak om, klaar voor vertrek.

De kerkklokken galmen: "Te Lourd op de bergen, "

Maris Stella, mijn onderkomen, is verlaten.

Ik loop over stille wegen en doorkruis enkele kleine dorpen.

Gepetto, de schoenmaker van Castrignano del Capo, werkt achter een toonbank/werktafel bij de deuropening en ziet zo elke voorbijganger.

De deur van zijn drempelloze simpele nering staat wijd open, uitnodigend voor elke passant.

De straatveger in oranje werkpak en een karretje met een grijze vuilnisbak stapt naar binnen, trekt een schoen uit en vraagt Gepetto de zool te repareren.

Het karretje wacht voor de deur.

Een volgende klant komt binnen en begint een gesprek in het Duits.

Hij klaagt over de Europese Gemeenschap.

De belastingen stijgen en zelfs de huizen, die mensen zelf gebouwd hebben, worden nu belast.

Hij vindt dat Europa verkeerd bezig is; men heeft geen oog voor culturele verschillen en verschil in identiteit.

De man vertelt dat het dorp decennia geleden verlaten was, leeg.

Iedereen werkte in het buitenland. Nu keren mensen terug en wordt het weer bewoond.

In deze streek rijden meer mechanische ezels. Het is de APE, de driewielers met de cabine van een klein sportvliegtuig. Het is de opvolger van het trouwe dier, de ezel, dankzij de toenemende welvaart.

*Inmiddels is de APE in rijkere streken verdrongen door duurdere opvolgers.
 In de krappe cockpit zit de bemanning van de APE dicht tegen elkaar. De bestuurder zit voorover gebogen, alsof het vliegtuig in duikvlucht gaat.
 Het hoofd raakt bijna het dak, de handen klemmen strak om het stuurwiel.
 De Ape schommelt over de weg met wieljes die scheef naar binnen staan, als een oud mannetje dat puffend met kromme beentjes een te zware last sjort. Maar beiden komen thuis, reutelend met achter zich de stinkende walm van uitlaatgassen*

Als de schoen van de vuilnisman klaar is, plakt Gepetto kapotte zomerslippers.
 In Nederland worden die weggegooid, de reparatie kost teveel.
 Tegen zessen bereik ik de grote plaats Ugento.
 Via de trappen loopt de kortste weg naar het oude centrum en de kathedraal boven op de heuvel.
 In de grote kathedraal is een begrafenisplechtigheid. Er heerst een strenge stilte, alsof ieder de adem inhoudt.
 Ik zit naast de kleinzoon van de 80 jarige opa, die begraven wordt.
 De rugzak, de pelgrim, onderdak zoeken, eten vinden, alles stopt even, eerst stilte en eerbied voor deze plechtigheid.
 Na de ceremonie vraagt de priester of ik in mijn landstaal met Don Rufino wil praten.
 Don Rufino komt uit België en leeft als heremiet in het heiligdom Madonna del Casale.
 Prompt stoppen enkele omstanders mijn rugzak in de kofferruimte van een Fiat .
 Langs olijfbomgaarden en via smalle paden bonken we naar Don Rufino.
 Buiten de bewoonde wereld in de bossen staat een bescheiden grijze kapel.
 In de kapel is het volkomen stil. Mijn escorte nadert in geruisloze sluipgang deze lokatie en blijft buiten wachten.
 Na afloop van de plechtigheid vragen mijn begeleiders aan de monnik Don Rufino of ik hier kan slapen.
 De monnik draagt een witte pij met een leren riem en spreekt Frans.
 De volgende dag zullen Fernando en Luigina samen met mij vanaf Ugento vertrekken.
 Ik leg Rufino uit waarom ik niet hier in the middle of nowhere wil slapen.
 Rufino geeft deze boodschap door aan mijn begeleiders.
 Voor ik zal vertrekken raadpleegt hij een stapel boeken met Italiaanse kloosters. Hij zoekt kloosters langs de route naar Bari en geeft mij handige tips voor mijn verdere tocht.

*Rufino was lid van een leefgemeenschap in België. Hij vertrok vandaar naar het seminarie in Napels.
 Hierna leefde hij een tijd op een eilandje Isola Di Sant'Andrea bij Gallipoli.
 De monnik Don Rufino had op het eiland hinder van het lawaai van vogels en vissers.
 Bezoekers benaderen Don Rufino in dit heiligdom met eerbied.
 Ik praat met deze contemplatieve filosoof in de Fransetaal over zingeving en geloofsthema's.
 Bij deze abstracte onderwerpen vind ik het moeilijk om in een vreemde taal te converseren zoals:
 "Wat betekent het geloof voor mij, welke thema's borrelen op tijdens mijn tocht. "
 In het Frans komen we aardig ver, maar tot mijn verbazing wijk ik soms uit naar het Italiaans.
 De persoon van Don Rufino krijg ik niet duidelijk in beeld. Is dit een conservatieve monnik, die zich hier ingegraven heeft, of een alternatieve religieuze provo ?
 In Griekenland kwam ik orthodoxe priesters tegen, met het gezicht weggestopt achter een baard.*

Daardoor werden jonge priesters eerbiedwaardige oudere mannen.

Don Rufino heeft een gladde schedel en een mottige baard, waardoor ik hem leeftijdloos vind.

Na een stuk koek, ik verrek van de honger en ben doodmoe, word ik weer opgehaald.

We hotsen weer terug naar Ugento, schampen net niet de stenen muurtjes en komen heelhuids door de smalle bochten.

De chauffeur, een student theologie, rijdt en telefoneert tegelijk. Zijn medepassagier schakelt op de juiste momenten.

Op de achterbank zit ik naast een jonge vrouw. Ze is werkeloos en studeert talen.

Zij ratelt zonder ophouden of belt mobiel.

Het seminarie in Ugento staat tussen de basiliek en het huis van de bisschop .

Het gebouw stamt uit 1870.

In dit monument van het oorspronkelijk rijke roomse leven worden de roepingen van tien seminaristen gekoesterd in deze periode van teloorgang.

In de refter zit ik aan de hoofdtafel naast drie priesters.

Ik stel mezelf voor, maar krijg nauwelijks een hap door mijn keel; ik ben doodmoe.

Fernando heeft de rector van het seminarie gebeld en aangekondigd dat hij en Luigina de volgende ochtend om 9.00 u. mij oppikken.

Ik ben vandaag veel te lang in actie geweest en heb onvoldoende gerust en gegeten.

Een slaapkamer lonkt hier met keus uit vijf stapelbedden.

Mijn benen zijn overdekt met rode vlekken.

Ik val uitgeteld in een bed.

Tegen middernacht word ik wakker, was mijn vuile kleding, hang dit te drogen op de overige vrije stapelbedden en duik erna snel terug in mijn kooi.

’s Ochtends voel ik me weer kwiek.

Tijdens het ontbijt in een lang gewelfd lokaal in het sousterrain zit ik aan de hoofdtafel met de rector en de twee andere priesters. De seminaristen eten aan een langgerekte tafel, die haaks op mijn tafel staat. We praten met elkaar tijdens het eten: zoals over voetballen, de kerk in Nederland.

Ik beloof hen een kaart van Nederland te sturen.

Dan staan Fernando en Luigina bij de voordeur om me te halen.

Op de GPS staat een track, maar ik vraag Fernando om voorop te lopen en mij door dit gebied te

leiden. Luigina en ik hebben een GPS, zodat we het gelopen spoor later weer kunnen gebruiken.
 Fernando kent alle paadjes in het gebied.
 Als sherpa's lopen ze beiden licht verend en gemakkelijk.

Rond half zes lopen we achter elkaar over de Boulevard van

Gallipoli.

Ik ben uitgeteld na een dag lopen tegen enkele steile hellingen en over rulle zandduinen langs het strand.

In Gallipoli bellen we aan bij het appartement van Marcello Sanso, gepensioneerd fotograaf en lid van SpeleoTrekking.

Hij woont in een appartement drie hoog en kijkt vanuit de huiskamer westelijk uit over de Ionische Zee.

In Leuca ontmoette ik hem in de basiliek. Hij hoorde bij de groep van Speleotrekking .

Hij nodigde me daar uit bij hem thuis in Gallipoli.

Zijn vrouw is twee jaar geleden gestorven. Marcello

woont er nu alleen.

Hij bezit twee woningen, het appartement aan zee en een woning in het centrum.

Zijn volwassen dochter woont bij haar oma.

De avondzon verdwijnt langzaam

achter de horizon.

Binnen wordt alles klaargezet voor een gezamenlijke maaltijd, tafelbladen worden aan elkaar geschoven, stoelen uitgeklapt, gerechten worden tevoorschijn getoverd..

Negen leden van Speleotrekking komen binnen en nemen plaats aan tafel.

Niemand spreekt Engels, er wordt uitsluitend gediscussieerd in het Italiaans.

Voorzitter Ricardo vlamt tijdens de maaltijd op dezelfde wijze als in de basiliek van Sta Maria di Leuca. Na zo'n eruptie valt hij stil met een glimlach.

Zijn vrouw Rita pakt zijn arm beet als ze met elkaar praten; een effectieve methode om verder onheil van kapitein Haddock te stoppen..

Het hoofdthema van de tafelgesprekken is wandelen en pelgrimstochten in de Salento.

Ricardo uit hevige kritiek op degenen, die de ontwikkeling van pelgrims- en wandelwegen hindert en bedoelt daarmee particulieren en instanties.

Pelgrimeren noemt hij wat denigrerend religieus toerisme. Iedereen spreekt vol liefde en trots over

de Salento.

Daar stem ik mee in, maar merk op niet te begrijpen dat ondanks de liefde voor deze streek men ook de streek tekort doet door zoveel afval te dumpen.

Men klaagt dat in het Noorden van Italie, noordelijk van Bari en Brindisi, de Salento niet bestaat.

Voor verdere ontwikkeling van de Salento onderkent men nog een extra barriere, namelijk de gebrekkige talenkennis. Weinig Italianen beheersen een tweede taal, waardoor de provinciale mentaliteit blijft.

Tegen middernacht vertrekt het gezelschap..

Luigina en Fernando rijden met de vrouw van Fernando naar huis in Nardo.

Mijn gastheer Marcello is een zorgzame zachte man. In de huiskamer dekt hij een bedbank op voor mij.

's Ochtends neemt Marcello mij mee naar het internetcafe van een familielid.

We drinken er koffie en ik kijk mijn mail in.

Om 9.00 u. Arriveren Fernando en Luigina.

Ze hebben voor mij een lichte rugzak meegebracht; mijn verschoten zware Lowe Alpine gaat in de kofferbak.

Het wandelt aanmerkelijk lichter.

Na eerst een stuk wandelen langs het strand, klauteren we bij Rivabella heuvelopwaarts.

Boven op de heuvel staat de kapel van San Mauro.

Deze kapel wordt gerestaureerd. Binnen staat een steigerstelling van drie verdiepingen hoog.

De steigerbuizen zijn vanaf de vloer tot de koepel ingeklemd tussen de muren.

Alle wanden zijn beschilderd met fresco's. Een groep restaurateurs probeert met bestaande en moderne technieken de kapel in oorspronkelijke staat te krijgen.

Ondanks de strenge voorschriften, mogen we toch de steigers beklimmen om het interieur en de werkzaamheden te bewonderen.

Een jonge restaurateur legt alles uit in het Engels.

Ik herken hier speciale kleuren van fresco's, die ik ook tijdens mijn tocht door Griekenland zag.

Fernando vertelt onderweg veel details over pelgrimswegen in Italie.

Naast marathons waarin hij stoere prestaties levert, loopt hij pelgrimswegen en bezoekt hij abdijen en heiligdommen.

Luigina en Fernando klimmen als berggeiten en praten honderduit met elkaar.

We volgen de beboste kam van de heuvel tot we weer moeten dalen in de richting van de kust.

Zonder mijn zware rugzak kom ik prima mee, tot een steile afdaling, waar ik teveel vaart krijg als ik omlaag loop.

Mijn enige noodrem vormt het ruige stekelige struikgewas opzij. Ik laat me zijwaarts vallen en beland

tussen de prikkels. De schade blijft beperkt tot enkele bloedige schrammen; een duidelijke waarschuwing.

Fernando heeft geen GPS nodig, hij kent zijn spoor via kleine paadjes.

Hij speurt opzij van het pad en stapt, terwijl hij een licht handgebaar maakt, een paadje en stapt het bos in. Later komt er meestal alsnog een smal paadje tevoorschijn.

Fernando en Luigina willen graag met mij de pelgrimstocht in Zuid Italië naar Leuca uitwerken.

Bij Santa Catarina lopen we richting Nardo, waar Fernando en zijn vrouw Quintine een huisje in een groene buitenwijk bezitten.

We rijden met hun auto naar hun hoofdwoning in het historisch centrum van Nardo.

Fernando manoeuvreert handig de fourwheeldrive door de smalle steegjes tussen de oude huizen door tot we stoppen in een korte, doodlopende steeg, waar de woning is.

De ingang is een grote poort, waarachter een royale schuur schuilgaat en een trap naar boven, die naar de woning leidt.

Daar zijn enorme kamers met hoge plafonds; wanden met oude schilderijen en foto's, vitrinekasten met bekens en prijzen van de sportprestaties van Fernando.

Fernando's hobbies getuigen van enorme fysieke prestatiesporten. Het is een huis waarin de familiegeschiedenis wordt getoond, zoals een mooi portret van een over- grootmoeder.

Het verbaast me dat tussen de gewrongen straatjes binnen de oude stad, de woningen uit vroegere eeuwen, zulke ruim bemeten kamers hebben.

Luigina gaat terug naar haar huis in Torchiariolo en Fernando leidt me rond door de oude binnenstad.

Er staan talloze oude kerken; oude gebouwen met gebleekte grijze tinten.

Een paraderende kokette vrouwelijke parkeerwachter valt prettig op tegen deze achtergrond.

Quintine, de blonde frele echtgenote van Fernando, is zeer gastvrij.

Als de ontspannen lach uit haar stilte opborrelt en haar ogen prettig glinsteren, voel ik me echt bij haar op mijn gemak.

Quintine brengt ons de volgende ochtend naar ons eindpunt van de vorige dag, het kustdorpje San Catarina. Eerst klimmen Fernando en ik omhoog. De stoere woudloper ontdekt elk geitenpaadje.

Met een kort handgebaar geeft hij aan, dat ik moet volgen door het struikgewas. Ik stap daarna

achter hem over rotsblokken en door velden met ruige stekelige vegetatie.

Venijnige gele stekels prikken in mijn sokken en belagen mijn voeten.

Fernando vertelt onderweg wat hij weet over kerk, bedevaart, pelgrimeren en heiligheid.

De emoties achter zijn sacrale kennis kan ik niet doorgronden.

Hij kan moeiteloos zijn tempo de hele dag vasthouden.

Wanneer bij een pauze zijn motor even stilvalt, zakt ook hij weg in een soezerige dromerij.

Zijn dieprood gekleurde wangen prijken als rijp fruit op het bedje van zijn omhoog gekrulde grijze snor.

In Porto Cesareo wachten we op de komst van Quintina.

We nemen afscheid van elkaar en beloven contact te houden om in 2014 met een groepje de pelgrimstocht naar Leuca te maken.

Vorig jaar sliep ik In Porto Cesareo in de kerk Beata Virgine. Kinderen bereiden zich nu in deze kerk voor op de communie.

De pastoor Don Antonio vindt het prima als ik hier weer slaap, maar eist wel dat ik hem dan vanavond Engelse les geef.

Don Antonio is rusteloos, hij kan geen moment stilzitten.

Het duurt lange tijd voor we met de les kunnen beginnen.

In zijn rommelige boekenkast vindt hij na lang zoeken, een werkboek voor Engelse conversatie.

Dan is het voor hem wennen, dat ik naast hem wil zitten en niet tegenover hem, zoals hij gewend is.

De lesstof erin is weinig boeiend.

Antonio blijft struikelen over het woord building (zegt bjoeldieng) Ik probeer met hem Engelse les via Youtube, maar hij kan zich maar korte tijd concentreren. Plots heeft Antonio er genoeg van en zegt abrupt dat hij weg moet.

Mijn slaapvertrek is aan de bovenzijde open. In het duister wordt ik belaagd door dansende muggen, die rond mijn hoofd vliegen.

's Ochtends wordt ik gewekt door stemmen van biddende mensen in de kerkruijnte naast mijn slaapvertrek. Het tijd is om uit de slaapzak te komen.

Na mijn vertrek blijf ik op straat kletsen bij een driewielige APE, een vuilniskar.

De drie vuilnismannen vergelijken Italië met Duitsland, waar ze gewerkt hebben.

Ze vragen mij schamper; "Wat is er nu zo mooi aan Italië?"

Voor hen blijft er alleen over: "De zee.....en.....de vrouwen."

Wanneer ik verder ga, wandel ik langs olijfgaarden en kleine boerderijtjes met vee. Er zijn bescheiden veldjes waarop groente en fruit geteeld wordt voor eigen gebruik; dit alles wordt met zorg bijgehouden.

In het vlakke landschap staan rijzige donkere cypressen tussen olijfgaarden en enkele wijngaarden.

Mijn benen moeten vandaag weer wennen aan het zware gewicht. Ze waren het de afgelopen twee dagen ontwend.

Even rusten, afleiding zoeken en weer voorwaarts; truukjes waardoor de kwaal soms vergeten wordt.

Vandaag loop ik hoofdzakelijk langs verkeerswegen met langsdenderende trucks; vervaarlijk schommelend en hotsend over het geteisterde wegdek.

Het geld voor een redelijk wegdek is waarschijnlijk grotendeels verdwenen in de zakken van de Maffia.

Wegduiken in de berm is de enige overlevingsstrategie; de chauffeur heeft immers geen ruimte om uit te wijken.

In San Pancrazio Salentino vlucht ik het eerste cafe binnen op deze warme dag voor een pittige espresso, een koude pils en natuurlijk informatie over dit plaatsje.

In In het centrum zijn twee kerken met een Casa Canonica, het parochiezaaltje annex slaapvertrek.

Op de Piazza Umberto is de Chiesa San Pancrazio, de Chiesa Madre van het plaatsje.

Voor een goede entree is het gunstig om de naam van de pastoor te kennen.

Don Pierino is hier de geestelijk leidsman.

In het cafe op de hoek van het kerkplein in het centrum bestel ik nog een espresso.

De baas van het cafe kent iedereen en loodst me door de plaatselijke gewoonten.

Het plein en de hoofdstraat zijn versierd met witte houten raamwerken met duizenden gekleurde lampjes.

Dit weekend viert men het feest van San Pancrazio, de patroonheilige van het dorp.

Morgen barst het feest los.

In afwachting van de komst van de pastoor dwaal ik door het dorp.

Ik loop een klein museum binnen, gewijd aan de bevrijding.

Ik vraag welke bevrijding men herdenkt, wie was de vijand?

Volgens de veteraan en gids van het museum waren dat eerst de Engelsen en later de Duitsers.

Vooraan in de kerk in de kerkbanken bij de sacristie wachten mensen op de pastoor.

Een familie heeft een dopeling. De ceremonie zal maandag plaatsvinden. De Peter en Meter moeten hun rol oefenen.

Overnachten in het parochiezaaltje is moeilijk. Vanwege het feest is deze bezet.

De pastoor belt naar een sanctuarium even buiten het dorp, maar ook daar heeft men ook geen plek.

Hij vraagt mij te wachten en overlegt dan met de koster. Deze oppert allerlei

bezwaren, maar verlaat de kerk met een sleutel.

Don Pierino maakt een geruststellend gebaar naar mij; even wachten, het komt wel in orde.

Ondertussen neemt hij de doopceremonie door met de familie van de dopeling. De baby van vijf maanden is ondertussen in slaap gevallen.

De koster komt terug met zijn collega van een andere kerk.

De koster van de Chiesa San Pancrazio en de koster van Chiesa della Santissima Annunziata (de kerken liggen pal achter elkaar) brengen me naar mijn slaapvertrek.

Ze nemen me mee en stoppen voor de blinde zijgevel van de in 1510 gebouwde en pas gerestaureerde Chiesa della Santissima Annunziata.

De koster opent de voordeur van een opslagruimte; een ruimte achter het hoofdaltaar.

Deze koster, een goethartige man van 78 jaar, legt me uit hoe alles werkt.

Nadat ik hem vertel dat ik ook muzikant ben, lopen we achter het altaar langs en stelt me voor aan de leden van het kerkkoor. Zij repeteren naast mijn slaapvertrek in het oude kerkje.

Mijn rugzak staat nog in het cafe op de hoek van het plein.

Bejaarde mannen zitten in groepjes bij elkaar op houten stoeltjes.

Het plein herbergt een bonte verzameling van associazione, vakbonden, politieke partijtjes en veteranen, allemaal clubjes in de nabijheid van de imposante kerk rond het dorpsplein.

In zwart-wit is het een scene uit de films van Don Camillo.

Zodra ik over het plein loop, wijst men mij de mannen uit het dorp aan, die in het buitenland hebben gewerkt.

Die reageren in het begin wat aarzelend, maar na een korte warming-up in meestal Duits volgt een geanimeerd praatje.

De mensen kijken uit naar het feest van morgen, het feest van de Heilige Pancratius.

Als vreemdeling drijf ik een gemeenschap binnen en dobber op de stroom van warme, wederzijdse belangstelling.

Als vreemdeling, hier genaamd De Hollander, veroorzaak ik een lichte rimpeling in het dorpsleven.

Als ik over het kerkplein wandel ben ik onderwerp van gesprek in de mannengroepjes rond het plein.

Na een kort verblijf loop ik weer door op mijn pelgrimsweg en vlucht uit deze stilstand tot het volgende dorp.

Geleidelijk merk ik hoe in deze kleine gemeenschap ieder met elkaar verbonden is.

Mijn coaches zijn mensen die een duidelijke positie bekleden, de koster, de dirigent/organist, de pastoor, de vaste bezetting van partijbureau's en de eigenaar van de bar op de hoek.

Heilig

Wat betekent Heilig, vraag ik me af, tijdens de overvloedige reeks van Heiligen langs mijn weg.

Heiligen in de kerken, in de dorpen, feesten van Heiligen, gebeden en preken over Heiligen.

Helden? Kampioenen? Martelaren? Beschermers? Pleitbezorgers? Slachtoffers?

Puglia is een grote galerie met heiligen; onderweg denk ik erover na.

Elk jaar wordt in de dorpen het feest van de patroonheilige gevierd. Het dorpsfeest betekent feestverlichting, processie met muziek, waarbij het beeld van de Heilige door het dorp wordt gedragen.

De pastoor presenteert de heilige tijdens de mis als een voorbeeld voor de gelovigen, een onbaatzuchtig dapper mens.

In hoeverre is deze levende persoon dezelfde als de huidige heilige na eeuwen lang te zijn gefotoshopt naar het beeld van diep geloof.

Waarschijnlijk maakt elke tijd zijn heiligen en nemen de idolen, de kampioenen, aanbeden politici, vorsten de plaats in van de heiligen van weleer.

Vrijdagavond, op het bureautje in mijn slaapschuur vouw ik de pizzadoos Quatro Stagione uit de pizzeria open .

Er klinkt een gemorrel aan de deur, twee Cavalieri (ridders) van het Verbond van San Pancrazio zoeken de standaard van het vaandel voor de processie.

Op het plein staan de stoeltjes van de anziani weer binnen, de oudjes zijn naar huis om te eten.

Zaterdag ochtend, kwetterende vogels, de echo van een auto tussen de huizen, passerende pratende mensen en kerkklokken die elk kwartier een melodie spelen.

Binnen blijf ik nog even luieren. Naast me staat de afgesneden plastic fles, mijn portapotti

Mijmeren, een warm gevoel als de beelden van het wonderlijke geluk tijdens deze tocht door mijn hoofd spelen. Alles past alsof het tevoren precies bedacht is.

Vanuit niets verwachten borrelt dit geluk op , waarbij in mijn achterhoofd de waarschuwing knippert: "Dit geluk kan abrupt stoppen."

Nog tien dagen te gaan, het einde komt in zicht. Straks weer naar huis met mijn hoofd vol kadoos uit Zuid Italie. Tevoren zag ik tegen de belasting van de tocht op. Nu voel ik me juist hersteld en zelfs krachtiger.

Na de misdienst op zaterdagochtend musiceert een banda uit Conversano op de feeërieke kiosk.

Het grote prieel is feestelijk versierd met kleurige lichtjes.

Elk houten segment van dit gemonteerde bouwwerk is genummerd, waardoor alles in de ingewikkelde constructie naadloos past. In de hoofdstraat staan ook houten frames met lampjes in een rij achter elkaar. Met ijzerdraadjes aan de huizen en lantaarnpalen worden de losstaande frames op hun plek gehouden.

Het orkest speelt ingewikkelde klassieke muziek met virtuoze solo's.

Mijn haardos heeft onderhoud nodig. In het steegje tegenover mijn slaapvertrek is een kapper.

Als ik via het plastic vliegengordijn binnenstap kondigt de kapper zich al aan als "De barbier van Sevilla." Vakkundig wordt mijn haar gemilimeterd, inclusief wenkbrauwen, oor- en neusvegetatie.

Hij vraagt me een foto van ons beiden te maken, zodat ik hem niet zal vergeten.

In de kerkruimte achter mijn bed oefent het orkest uit Conversano het lied van San Pancrazio.

De plaatselijke dirigent heeft kritiek op de uitvoering waarna er een heftige discussie met de orkestleden volgt. Ondanks dat de muzikanten geschoolde beroepsmuzikanten zijn en het verschil van mening blijft, gaat de repetitie verder.

's Middags rond een uur worden de luiken van de huizen gesloten, de inwoners van San Pancrazio zoeken koelte en rust binnenshuis. Het plein is leeg, ik word verblind door de weerkaatsing van de zonnestralen.

Rond vier uur 's middags trekken de eerste mannen de voordeur achter zich dicht, stappen naar buiten en zoeken hun vaste stek rond het plein.

Voor het feest worden kraampjes geplaatst met felgekleurd plastic speelgoed.

Achter de kerk staat een groot aggregaat om de duizenden lichtjes te laten branden.

Op het binnenplaatsje naast mijn slaapvertrek drink ik een grote fles bier en speel mondharmonica.

Het is drukkend warm, uit de onweerswolken boven ons schieten bliksemflitsen.

San Pancrazio verknalt zijn eigen feestje. Het dorp verheugt zich op het feest, maar er vallen al regendruppels.

Vandaag is het hoogtepunt van het feest gepland, lichtjes, met een processie en muziek.

De kramen voor de kerk met zoetigheid staan inmiddels klaar.

Het groepje vooraanstaande cavaleri, gekleed in nette donkere costuums met een rode pluim op de hoed, neemt nog een laatste slok voor de ceremonie start.

De muzikanten in fraaie creme pakken met donkere kepies en gouden tressen marcheren in een strakke formatie het plein op, de pronk en praal uit de koloniale periode van het Italiaanse Rijk presenteert zich.

Het is windstil, mensen kijken bezorgd naar de donkere onweerswolken.

Voor de mis begint verzamelen diverse groeperingen zich op het plein.

Dorpelingen, veteranen, Vigili del Fuoco, Protezione Civil, milite in hun strakke uniformen, schoolkinderen, notabelen, Bersaglieri, muzikanten in uniformen met pluimen, gouden tressen en galons, zilveren vaandels, alles staat gereed voor het feest.

Dan dringt de massa naar voren en gaat langzaam de kerk in.

Ook daar is een druk geroezemoes, er heerst een opgewonden sfeer.

De mis is een mengeling van devotie en uiterlijk vertoon, theater en zang en muziek.

Ik laat me in de massa meevoeren en voel me deel van dit gezamenlijk evenement, wat me ook emotioneel raakt.

De pastoor koppelt het feest van Pancrazio, de martelaar, aan de zaligverklaring vandaag van de 800 martelaren van Otranto.

Pancratius was een christelijke jongen uit Phrygië, die op 14-jarige leeftijd in Rome martelaar werd evenals de 800 martelaren, die omwille van hun geloof werden onthoofd door de Moren. Tijdens de mis wordt gebeden voor de slachtoffers van geweld.

Vanwege het dreigende weer wordt de processie een dag uitgesteld.

Na de mis wordt het lied van San Pancrazio gezongen. Na de repetitie naast mijn slaapkamer ben ik vertrouwd geraakt met de zoete slepende melodie. Ook nu tijdens de mis luister ik met plezier naar de uithalen van de majestueuze zangeres en het klaroenachtige geluid van het orkest .

Buiten wordt het feest geopend met muziek.

Tegen half negen gaat de feestverlichting aan.

Ik voel me als een klein kind dat ademloos kijkt naar de kleurige pracht van alle lichtjes.

Zondagochtend na twee overnachtingen neem ik 's ochtends afscheid van de pastoor.

Voorbij San Pancrazio Salentino glooit het landschap. Naast de weg zijn diep uitgegraven kalkgroeven.

Bij Torre San Susanna lopen groepjes met bossen bloemen naar het kerkhof.

Vandaag, Moederdag, bezoekt men het graf van overleden familieleden.

Ik loop in de richting van het stadje Oria, maar stop bij een fabriekje voor aanhangwagens om mijn schoenveters vast te maken.

Een gedrongen gezette jonge vrouw komt uit de fabriek en vraagt gretig hoe ik hier terecht kom.

Haar familie komt na haar naar buiten om me heen staan. De vrouw vertaalt mijn verhaal voor de anderen.

Na enkele vragen en bewonderende kreten schenkt haar moeder mij een plastic tasje met warme pizza en een fles water.

De familie raadt me met klem aan om vandaag langs het Sanctuari van Santa Cosmo en Damiano te gaan.

Vandaag viert men feest ter ere van deze Heiligen.

Het stukje omlopen is niet nodig, men brengt me wel.

Het Heiligdom heeft een parkeerterrein van Eftelingformaat.

Naast de kerk en het oratorium (de gebedsruimte) is een drukke markt en zelfs een dierentuin .

In dit sacrale shopcentre is voor elk wat wils.

Het is er druk met dagjesmensen.

Na een bezoek, waarbij ik mijn meegekregen lunch in het tasje verorber , loop ik verder.

Buiten het heiligdom komen op een rotonde verkeerswegen samen. Hier is plots de infrastructuur wonderbaarlijk goed.

Langs de weg picknicken families onder bomen. Ook hier krijg ik spontaan koffie, fris en voedsel aangeboden.

Iedereen is belangstellend en men vraagt trouw waarmee men mij kan helpen.

Bij een benzinestation even voor Oria nodigt de Tunesische pompbediende me uit voor koffie met Sanbucco.

Het waait en dreigt te gaan regenen. Als ik heuvelopwaarts naar het oude centrum van Oria loop, barst de bui los.

Gelukkig kan ik in het huis schuilen van een Duits sprekend echtpaar.

De man belooft me te helpen met een slaappleats.

De man, Annunziato, heeft in Duitsland gewerkt, kent iedereen in het oude dorp en stopt ook bij

elke voorbijganger voor een praatje.

Soms is hij erg aardig, maar ook regelmatig vervelend en kinderachtig.

Zijn vrouw Grazia kijkt somber, nors. Het echtpaar heeft een woning in het centrum en een huis op een stuk grond buiten Oria.

Guiseppe, de wat stuntelige jonge vriend van Annunziato, houdt ons constant gezelschap.

Hij woont bij zijn ouders en helpt in de groentezaak van de familie.

Het is een welvarende familie, maar Guiseppe is apart.

Zodra een meisje voorbijloopt maakt Annunziato klakkende geluidjes, waarna Guiseppe breedsporig voorovergebogen plomp het meisje achtervolgt.

Ik zeg duidelijk dat ik dit genant vindt tegen Annunziato, maar het helpt maar kort.

Zijn vrouw geeft hem hierna ook commentaar..

We slenteren, babbelen onderwijl, nemen een drankje en een ijsco en gaan daarna naar de kerk.

Voor de kerk staat een grote groep kinderen met hun ouders. Ze wachten op Don Francesco die in de kerk de geloofsbelijdenis met de kinderen doet.

Aan het slot van de ceremonie roept de priester luid de naam van elk kind af en overhandigt een brevet.

Annunziato pusht Guiseppe om de pastoor onderdak te vragen.

Ik begrijp dat Guiseppe misdienaar is en ieder goed kent.

Don Francesco geeft zonder enige belangstelling zijn toestemming.

Hierna rijden we naar het land van Annunziato. Guiseppe rijdt ook mee.

Het huis staat tussen olijfbomen, fruitbomen met sinaasappels, mandarijnen en citroenen; veldjes met groenten en hokken met konijnen en kippen.

Annunziato is trots op zijn landje. Hij krijgt een pensioentje uit Duitsland en leeft van de opbrengst van zijn land.

Hiernaast verdient hij geld met het onderhoud van huizen en tuinen, waarvan de eigenaars zelf in steden als Napels wonen.

Samen met Guiseppe vermaakt hij zich met infantiele, platvloerse geile humor.

De vrouw ergert zich eraan en ik word er wat moe van.

De dochter van het echtpaar is vorig jaar gestorven aan kanker.

De man, hun schoonzoon, heeft een pizzeria, waar we gaan eten.

In het restaurant krijgen we Pizza Capriciosa voorgeschoteld, een overheerlijk gerecht.

Daarna gaan we terug naar het centrum naar een groot oude gebouw, dat een geheel vormt met de kerk.

Guiseppe belt aan en na een poos buigt hoog boven ons een gedaante over het balkon en schreeuwt dat hij geen toestemming heeft gekregen om iemand binnen te laten.

Guiseppe zet zich schrap en gaat nu stevig tekeer; hij heeft dit immers zo met Don Franco geregeld. Na enkele telefoontjes gaat eindelijk de deur open.

Het gebouw heeft immense ruimten, het lijkt een voormalig klooster.

Hoge gangen en brede stenen trappen. Raadselachtige zalen en kamers op de bovenste etage.

Daar verblijven twee mannen, een Italiaan en een Ethiopier.

Buiten uit het stadsparkje beneden in het donker klinkt gelach en geroezemoes van spelende kinderen.

Mijn metgezellen helpen mijn bed op te dekken.

Aanvankelijk voel ik me niet zo safe. Annunziato heeft me herhaaldelijk duidelijk gewaarschuwd tegen diefstal.

Ik maak een praatje met de twee mannen, vertel iets over mezelf en de onzekere sfeer verdwijnt.

De Ethiopier legt me alles uit; de Italiaan is wat geremd schuw, maar behulpzaam.

Guiseppe, de misdienaar, heeft me wat onbeholpen, maar vastberaden hier binnen geloodst.

's Ochtends vroeg galmen de kerkklokken. Ik word er wakker van en hoor op de gang geluiden van krakende deuren en de sloffende stappen van een onbekende, misschien een monnik.

Als ik uit mijn slaapzak kom staat de man uit Ethiopie klaar om op het land te gaan werken.

Even later komt hij weer naar boven. Vandaag wordt er regen verwacht, dus wordt er niet gewerkt.

Ik neem afscheid van deze mensen, die ik nauwelijks heb leren kennen en loop door het grote mysterieuze lege gebouw naar buiten.

De grote voordeuren trek ik achter me dicht. Vanaf het balkon nemen de Italiaan en de Ethiopier zwaaiend afscheid.

Het oude vestingstadje Oria is gebouwd op een heuvel, omringd door een stenen wal.

Achter de toegangspoort ligt een middeleeuws pleintje met restaurantje, winkeltjes en een oud kerkje.

In de kerk is het touristenbureau gevestigd.

Aan de wanden hangen zwart-wit afbeeldingen van het verleden van Oria.

Een jonge vrouw achter het bureautje bestudeert een pedagogiekboek.

Ze wil straks een zinvolle baan, maar ziet haar toekomst somber in. Er heerst zoveel werkeloosheid.

Als ik de poort aan de andere kant van de vesting uitga, sta ik op de weg naar Villa Castelli.

Achter me prijkt boven het vlakke landschap de vesting van Oria met de hoekige burcht.

Erboven hangen dreigende, schilderachtige wolkenluchten.

Als ik in het volgende plaatsje Francavilla Fontana aankom, heeft de zon de wolken verdreven.

Het grote centrale plein wordt omringd door hoge leemgrijze gebouwen, waaruit de warmte niet kan ontsnappen. De brandende zon verhit deze braadpan. Ieder vlucht naar binnen of zoekt de schaduwplekken.

Tussen de hoge gebouwen staan enkele grote kerken. Deze ontdek ik pas, wanneer ik verder loop en achterom kijk. De hoge bebouwing en de smalle straatjes onttrekken deze aan het zicht.

De smalle straatjes van het plaatsje Villa Castelli klimmen als langgerekte stroken tegen een heuvel op. Als bij een glijbaan in een pretpark zijn er enkele horizontale plateau's waar men op adem kan komen alvorens verder te klimmen.

Het Gemeentehuis ligt aan een prachtig geplaveid plein. De sierbestrating heeft een uitwaaiierend sterpatroon.

De burgemeester die nog buiten kantoortijd werkt, ontvangt me op zijn kantoor, zet een stempel in mijn pelgrimspas, waarna zijn secretaresse een foto van ons maakt.

In het dorp dolen veel werkloze mannen rond. Door de smalle straatjes wringen zich hoge bussen en logge vrachtwagens.

Zware trucks laveren behoedzaam, maar gebruiken bij bochten hun claxon. Dwars op deze doorgangsrouten lopen straatjes met huizen van de helling omlaag. Op enkele delen moeten trappen het hoogteverschil opvangen. Naast de moderne kerk Sao Vincenzo Paolo is de Casa Canonica.

Via de speaker naast de deur meldt Don Lorenzo dat hij er zo aankomt. Hij moet eerst naar een communievoorbereiding.

Ik maak een rondje door het dorp. De wind giert door alle openingen van het dorp. In de kerk word ik opgewacht door de koster.

Het gaat wat omslachtig, maar pelgrimeren en geduld horen bij elkaar. Zelf ben ik wel toe aan een onderhoudsbeurt; wassen, verschonen.

In de kerk tijdens de mis ontdek ik dat mijn broek behoorlijk kiert, het hele kruis gaapt vanwege een grote scheur.

Onder de mis wenkt de koster mij vanuit de sacristie.

In het huis tegenover de kerk kan ik mijn bed opmaken op de grond.

Verschoond en opgefrist stap ik weer naar de kerk aan de overkant.

De koster besluit dat we maar ergens moeten gaan eten; Don Lorenzo komt pas laat op de avond terug.

In de pastorie verzamelt zich een groepje; de dokter, Mariella, de vrouw van de dokter (ze las in de kerk het evangelie voor) Maria, een verpleegster (ze las onder de mis ook voor) en de koster.

We stappen in de auto van de dokter en rijden naar een restaurantje.

Deze is gesloten, maar voor de dokter, de parochieraad en een pelgrim gaan veel deuren open.

Het is gezellig tafelen. Er is een constante aanvoer van gevarieerde gerechten met onder elkaar een boeiende conversatie.

Laat op de avond komt de pastoor toch nog. Hij eet genoeg van onze restjes.

's Ochtends trek ik mijn broek aan nadat ik de scheur heb geplakt met sporttape.

De kler blijft, maar heeft nu een witte binnenrand.

Voor ik vertrek ga ik met twee priesters en de koster naar een bar. Don Lorenzo praat Frans met mij en vertaalt het.

Het vrouwelijk deel van Villa Castella begroet de twee vrij jonge priesters allervriendelijkst.

Beiden liggen goed in de markt naar ik inschat.

Als ik hier priester zou zijn, dan zou mijn gelofte van zuiverheid waarschijnlijk niet houdbaar zijn.

Onderweg wordt op kleine stukjes grond ijverig getuinierd.

Het glooiend terrein wordt hiervoor volledig benut.

Even verder zijn de akkers uitgestrekter en wordt de golving brutaler. Boven de gewassen steken de punttaken van de trulli omhoog.

Op deze dorstige dag komen na een bocht een benzinestation en een bar in zicht; als een oase in deze hitte.

Achter een haag zit een groep mannen rond een tafeltje.

Een man wordt spottend door de anderen "de Maarschalk" genoemd.

Vanwege zijn huidallergie draagt hij witte handschoenen.

Nadat hij jaren lang de kalveren voerde door zijn handen in melk te dopen kreeg hij huidklachten.

De man schaamt zich ervoor. Zijn handen vervellen konstant.

Onder de uitgedroogde huid breekt een nieuwe gave huid door.

Ik vertel hem mijn positieve ervaring met Aloe Vera die ik onderweg gebruikt heb .

Niemand kent deze plant tot het meisje achter de bar zegt te weten waar deze plant groeit.

Ik snij een blad af en laat zien hoe de man zijn handen met de slijmerige kleurloze massa kan behandelen.

De entree van de grotere plaats Martina Franca bestaat uit saaie flats met een voetbalstadion ertussen .

In de historische kern lopen veel toeristen over het gladde marmeren plaveisel en bekijken de oude monumenten. .

In de monumentale basiliek, San Martino, is veel marmer toegepast.

Italiaanse kerken zijn musea met exaltatiese beelden. Beeldhouwers en kunstschilders hebben geprobeerd elkaar te overtreffen in het vastleggen van emoties, dood, lijden, smart als voorbeeld en boodschap aan het vaak ongeletterde volk. Vanuit onze 21ste eeuw beschouw ik al dit moois en kijk terug in de tijd. Hoe kon de kerk in een arme samenleving zich zoveel kunst, zoveel luxe, zoveel enorme bouwwerken veroorloven? Het lijkt alleen mogelijk doordat de macht van kerk en staat elkaar steunden. Het geloof bood iedereen houvast.

De pastoor van de basiliek, Don Franco, heeft geen slaapplek en stuurt me door naar een abdij van de Cisterciënzers. Daar kan ik altijd slapen volgens hem.

Op het plein voor de basiliek word ik omringd door een groepje Nederlandse toeristen.

De groep maakt een culturele rondreis door Zuid Italië. Hiervoor sprak ik met een groepje Amerikaanse toeristen.

Door de ooooohoh-bewondering van hen ging ik langzaam naast mijn schoenen lopen en kreeg mijn stem de gemakkelijke toon van de ondernemende stoere pelgim.

Men vraagt bewonderend door naar waar ik overnacht en eet en natuurlijk hoe ik dat aanpak.

Uit ervaring weet ik dat ik dieper val naarmate ik hoger stijg, maar blijkbaar heb ik nog steeds niet echt geleerd. ....totdat.

Ik stel mijn GPS in op de abdij. In de abdij worden via de justitie jongeren opgevangen.

Zij mogen geen vreemden toelaten. Dus sta ik even later weer op straat en betreur mijn eerdere stoere opschepperij in Martina Franca.

Ik overweeg om toch weer een nachtje buiten te slapen, maar besluit door te lopen naar Locorotondo.

Ik heb vandaag niet te ver gelopen; dus dit stukje zit er nog wel in.

Van Martina Franca naar Locorotondo wandel ik over mooie slingerende paadjes door een afwisselend lentelandschap.

De stenen wallen beschutten de pas geploegde veldjes en trulli.

Op een heuvel in de verte verrijzen de witte huizen van Locorotondo met als kroon midden op de top de kerk San Giorgio Martiri.

Don Franco, de pastoor, is niet thuis.

Mijn rugzak laat ik achter in de sacristi en ga eten buiten het oude centrum in een snackbar.

's Avonds rond half negen stap ik de kerk binnen.

Don Franco is met een groep jongeren bezig met de voorbereiding voor het vormsel.

Hij leidt het gezang, maar komt direct naar me toe zodra hij me heeft herkend.

Onze ontmoeting is warm en enthousiast.

Don Franco heeft het druk.

Hij gaat weer snel aan de slag, nadat hij me heeft verzekerd, dat ik vanzelfsprekend bij hem kan slapen. Een jong bruidspaar wacht op hem in de kerk bij de sacristie.

Zewillen hun trouwplechtigheid bespreken.

Ook de vicaris wil met hem enkele zaken overleggen.

Snel werkt hij deze pastorale klusjes af.

Samen verlaten we de kerk en lopen door de warrige steegjes van het labrynt naar de pastorie.

Het huis staat op de buitenste rand van de cirkelbebouwing van Locorotondo.
 Nadat mijn bed opgemaakt is, vertrekt Don Franco naar een andere afspraak.
 Alleen blijf ik achter in het huis van de pastoor. Ik mag alles pakken, maar er is niet zoveel.
 Ik slaap zo vast dat ik Don Franco, midden in de nacht, niet hoor thuiskomen.

De gastvrijheid in een pastorale omgeving, zoals kerk, klooster, seminarie is niet alleen hartverwarmend, maar biedt ook de gelegenheid om een kijkje te nemen in de leefomstandigheden van priesters.

Don Franco wordt dagelijks omringd door devote parochianen. Aan de wanden van zijn huis hangen schilderijtjes met zoete religieuze spreuken, foto's en plaatjes. Zij vormen een omhulsel van devotie, liefde, God en Maria. Een aangebroken pakje sigaretten wijst op een lichte ondeugd. Een gitaar getuigt van zijn muziekhobby. Hoe menselijk is deze religieuze wolk waarin priesters leven?

Vandaag na de weigering in Martina Franca en later in de abdij van Villagio del Fanciullo heb ik stevig doorgelopen. Het gaat te snel, ik loop grotere afstanden dan gepland.
 Hierdoor kan ik deze laatste dagen rustig aan doen en vanaf Locorotondo tot Bari een grotere lus maken.
 Een dag langer in dit prachtige Locorotondo biedt de kans om alles beter te bekijken.
 De pastoor vindt mijn voorstel prima.

Locorotondo, een cirkelvormig fijnmazig netwerk van wit gekalkte huizen op een heuveltop, met in het Centre Storico de kerk van St George (begin 17^e eeuw). Opvallend zijn de huizen met spitse zadeldaken. Naast de trulli in dit gebied is dit een andere ongebruikelijke bouwvorm. Het goed verzorgde historisch centrum wordt opgeluisterd met potten vol kleurige bloemen en sierlijke boogjes en trappetjes.

Om 12 uur 's nachts komt Don Franco thuis. Hij moet 's ochtends om half acht de mis opdragen en om negen uur naar Ostuni rijden voor nog een kerkdienst.
 Hij kan de reservesleutel van zijn huis niet vinden, dus krijg ik zijn sleutel.
 Aan het eind van de middag komt hij terug.
 Op deze "pauzedag" dwaal ik tussen de witte kalkmuren van deze doolhof.
 De smalle steegjes weren het zonlicht. Waar het zonlicht wel ruimte krijgt raak ik verblind door de uitbundige helle weerkaatsing.
 In het leeszaaltje van de Anziani (bejaarden) lezen twee oudere mannen het dagelijks nieuws.
 Zodra ze de krant gelezen hebben, sloffen ze naar buiten en verdwijnen weer tussen de doorgangen in het labyrint. Langs de buitenring van het plaatsje is in de stadsmuur een bunkerachtig toilet.
 De wc baas beheert de wc, maar vult zijn toiletfoaien aan met de verkoop van tijdschriften en folders.

Er is hier geen internetcafé, maar Silvio weet wel een alternatief.

Zijn kennis in het toeristenbureau heeft een PC met internet. Een korte babbel en de PC staat tot mijn beschikking.

Rond het middaguur schittert het kalkwitte stadje in de omlijsting van een strakblauwe lucht.

In de steegjes ratelen de rolluiken omlaag, de vensterluiken worden gesloten voor de siesta.

De bewoners schuilen in de koelte van hun halfduistere woning. Locorotondo slaapt.

Met Don Franco heb ik een speciale relatie, we liggen elkaar.

Ik vind hem niet een gemiddelde Italiaanse pastoor en vrijgezel. Vol vertrouwen stelt hij zijn domein, zijn huis, en zijn spullen beschikbaar.

Ik heb tijdens de vorige tochten vaak geslapen bij priesters en de brandweer.

Bij de brandweer werd ik opgenomen in de ploeg, slapen op zaaltjes naast elkaar, ieder is behulpzaam en collegiaal.

Priesters zijn gastvrij, maar wel met een discrete afstandelijkheid; het lijkt alsof ze in hun vrijgezellenbestaan intimiteit ontwend zijn of weinig ervaren hebben.

Bij Don Franco ben ik zijn huisgenoot. Zijn veelzijdigheid bewonder ik.

Gast zijn van de pastoor in Zuid Italie betekent ook schuilen onder zijn paraplu, zijn huis (dus ook mijn huis) is de parochiegemeenschap.

Ieder kent hem en weet waar hij te vinden is.

Tegen 16.00 u. wordt het dorp wakker. Luiken gaan open, rolluiken weer omhoog, mensen stappen de steeg in en beginnen te rebbelen: "Dag buurvrouw, lang niet gezien."

Als pelgrim sjok ik van dorp naar dorp en raak niet gevangen in dit vaste ritme.

Vanaf een trap in het labirint stappen twee jonge vrouwen naar beneden.

Ik sluit net de voordeur voor een wandeling door het stadje, als ik door hen word aangeklampt; Jehova Getuigen.

Wanneer ze bijtijds hun poging om mij te redden opgeven, ontstaat er een boeiend gesprek met een van beiden.

Mijn gespreksgeenoot is een bloedmooie engel, die naar mijn mening bij de Jehovabeweging verkeerd geland is.

Ze heeft geschiedenis gestudeerd aan de universiteit en beheerst zowel de Engelse als de Arabische taal. We speken over thema's die ons beiden boeien; religie, Christendom, Islam, Cultuur.

Eigenlijk volstaat haar schoonheid voor een bekering, hoewel de degelijkheid van haar sekte weinig ruimte belooft voor enige speelsheid.

Deze kleurrijke en modieus geklede zuster past niet in het beeld dat ik heb van de geprogrammeerde Jehovahvolgeling.

De grijze mus kan ons gesprek in de Engelse taal niet volgen en wacht verderop.

Ik neem wel vier keer afscheid van de kleurrijke, modieus geklede beauty, voor ze charmant verder trippelt, bewaakt door haar muizige chaperonne.

Wanneer Don Franco weer terug is van Ostuni, gaat hij onmiddellijk aan de slag.

Op het kerkorgel zet hij een partituur voor zich op de lessenaar.

De organist oefent het stuk, nadat de pastoor het voorgespeeld heeft.

Don Franco speelt het gemakkelijk en vloeiend met zelfs een ondeugende improvisatie .

De organist oefent het stuk erna. Hij heeft meer moeite met de lichte kadans van de muziek.

In de kerk spreekt de pastoor met een man en een vrouw. Ze staren omhoog naar het fraai beschilderde koepelgewelf.

Aanvankelijk vermoed ik dat dit kunstliefhebbers zijn.

De vrouw neemt afscheid en een man in grijs bestofte werkkleding loopt met Don Franco naar een halfronde deur opzij van het altaar.

Ik wil hen niet storen, maar volg het geheel.

Don Franco volgt beide mannen, maar wenkt me met een kleine handgebaar om achter hem te lopen met een klikbeweging van "foto's maken. "

Gebukt stappen we voorzichtig achter elkaar naar boven via de nauwe wenteltrap, die zich met krullen door de spelonken van de kerk boort.

De voorste man opent boven de deur naar het dak. Een verblindend licht explodeert in de donkerte van het trapgat. De wind blaast ons tegemoet.

Het zware dak is belegd met grote rechthoekige steenblokken. Elastische kit beschermt de voegen tussen de blokken tegen regenwater.

De pastoor inspecteert met de twee bouwkundigen het dak van de kerk op lekkages. Ik voel een geweldig gelukzalige gloed; wat een speciale buitenkans om over het dak van de grootste kerk in de hele streek te kunnen lopen.

In de kalkstenen muren zijn stenen opstapjes gemetseld, waardoor de hoofdkoepel en zijdaken gemakkelijk bereikbaar zijn.

De mannen wandelen over de daken, bukken ver over de rand en inspecteren de muren, bekloppen losgeraakte stukjes steen, inspecteren voegen en wijzen elkaar op fossielen in de stenen.

Liefde, vakmanschap en jongensdromen vieren feest op het dak van deze kerk.

Hier op de top van de bonbondoos heeft de wind vrij spel. Beneden me kijk ik op de daken en de steegjes van het labirint.

Enorme schijnwerpers gericht naar de toren staan als grote schotels op het dak. Enkele beugels zijn door regen en wind uit de ankers losgerukt. Deze gevaarlijke projectielen worden verwijderd.

Ik bewonder de veelzijdigheid van Don Franco. Hij bezit routine, vaardigheden, ervaring en kennis waarmee hij elke dag zijn taken afwerkt.

Het overleg met de specialisten, de bouwkundige, getuigt van fascinatie voor het zeventiende eeuwse gebouw. Het driemanschap lijkt op een avontuurlijk bondgenootschap , waarbinnen men geheimen uitwisselt..

Ik besef hier voor het eerst de verantwoording die op de schouders van de pastoor rust om dit kolossale monument te onderhouden.

Na de inspectie wachten er weer mensen in de kerk op hem. De wanden van de sacristie bestaan uit hoge mahoniehouten kasten met glimmend gepolitoerde deuren waarachter de kerkelijke attributen en ceremoniële kleding schuil gaat.

Een massief groot rechthoekig meubel staat in het midden van de ruimte.

Anna, 91 jaar, gebukt, een broze oude vrouw, hanteert een modern Philips stoomstrijkijzer, waarmee ze zeer precies de witte misdoekjes strijkt.

Haar gerimpeld gezicht met hoornen bril en grijs gepermanent kapsel komt net boven het meubel uit. Aan haar vingers prijken zes gladde gouden ringen.

Elk geborduurd randje van de gewassen altaarkleedjes strijkt ze. Met haar verweerde handen vouwt ze met zorg de glanzend witte doekjes.

In de kerk klinkt het orgel. De organist oefent het nieuwe stuk voor de mis van zeven uur.

Hij heeft moeite met de juiste maatverdeling en de waarden van de muzieknoten.

Door het trage slepende tempo valt het nauwelijks op.

Een groepje vrouwen komt de kerk binnen en neemt plaats op de voorste rijen.

Toeristen schuifelen stilletjes langs de zijkant van de kerk, blijven stilstaan, bewonderen de zijaltaren en kijken duizelig omhoog naar de schilderijen.

Anna draagt een blauw rokje, gestreept vestje en grijze shawl. Ze dribbelt met haar spillepootjes langs het altaar.

Ze zorgt ervoor dat de kaarsen niet druipen en verdwijnt in de sacristie.

Als bij een poppenkast komt ze weer tevoorschijn, ijverig en ernstig, maar zodra ze mij ziet valt ze uit haar rol en verschijnt er een gulle lach.

Klokslag half zeven begint het gebed. Een vrouw op de voorste rij pakt een handmicrofoon en bidt het Rozenhoedje voor.

Ik zit strategisch aan de zijkant naast de sacristie, waar ik alles overzie. Anna staat naast me en bidt mee. Ze helpt ook tijdens het rozenhoedje parochianen die Don Franco willen spreken.

Als de mis begint, gaat de deur van de sacristie open en schrijdt een stoet van acht misdienaars met Don Franco de kerk in.

Achter de processie kijkt Anna om de hoek van de sacristie de stoet na totdat deze het altaar betreedt.

Na de misdienst is er een bijeenkomst van jongeren in de kerk, vanwege de noven voor Pinksteren.

Don Franco weet de jeugd op rustige wijze te boeien.

Tussen de jongens zit een giebelaar, de anderen luisteren met aandacht.

Er worden liederen gerepeteerd, die straks de Pinksterdienst opluisteren.

Tijdens de ceremonies in Italiaanse kerken wordt serieuze devotie afgewisseld met vrolijk gezang met handgeklap en zwaaien van armen en tot slot een daverend applaus.

De pastoor heeft het ritmegevoel van de jeugd te optimistisch ingeschat, zodat het klappen klinkt als het legen van een zak met grint.

De volgende ochtend staat de pastoor om 7.00 u. op.

Half acht begint de mis. Ik stap pas na hem uit bed en ben net op tijd in de kerk.

Na de kerkdienst is Don Franco in de sacristie druk bezig met allerlei documenten.

Vandaag moet hij naar de aartsbisschop in Brindisi, waar hij papieren moet overleggen van huwelijken, dopelingen, communicanten enz.; de kerkelijke productiecijfers.

Anna schuifelt al vroeg bedrijvig door de kerk.

Op de PC van Don Franco download ik foto's die ik op het dak van de kerk gemaakt heb.

Daarna wandelen we samen, de pastoor, een jurist van de parochieraad, Anna en ik door de wirwar van straatjes.

Boven het dorp hangen grijze wolken en er waait een frisse wind.

Anna leunt vertrouwd op mijn arm.

We wachten voor een woning waar de pastoor onverwacht binnenstapt.

Een gure wind giert door de steegjes. In een bar drinken we samen koffie.

De priester en de jurist uit de parochie vertrekken met hun auto, na een warm afscheid.

Anna verdwijnt in een smalle steeg naar het dagelijkse strijkwerk in de sacristie.

Een donker wolkendek heeft de heuvel omsingeld. Ik wacht even in de hoop dat de zwarte wolken verder drijven.

Nadat ik de deur achter me in het slot trek, begint het toch te regenen.

Ik vlucht de kerk binnen om even te schuilen.

Trouwe Anna heeft haar vaste taak weer opgepakt; de kreukels van de gewassen kerkgewaden in de juiste plooien krijgen.

Ik buk om met een flinke smakkerd afscheid te nemen van dit 91 jarige knuffel-omaatje.

De weg buiten Locorotondo naar Alberobello heb ik ook vorig jaar in 2012 gelopen. In een bar onderweg herkent men mij zelfs.

De GPS helpt me om binnendoor te lopen in plaats van langs de grote weg.

Vandaag loop ik maar een kort stukje en ben al vroeg in het dorp van de trulli, de kabouterhuisjes van gestapelde keien met erboven een grijs puntdak van platte stenen.

Op de grote busparkeerplaats

bij de entree van het dorp stoppen bussen. Toeristen en scholieren stappen uit en wandelen rechtstreeks naar de trulliwinkeltjes.

Door het kabouterdorp jagen stevige rukwinden, bomen zwiepen heen en weer, de lucht ziet er onheilspellend grauw uit.

In de Trullikerk op het hoogste punt van de oude kern belt de pastoor Don Beppe, de broeder, die me vorig jaar ook aan een slaapplaats geholpen heeft.

Hij brengt me naar de bovenste verdieping in het gebouw voor dagbesteding van gehandicapten.

Van het arme verleden van Alberobello is weinig te zien. Sinds de vermelding op de wereld erfgoedlijst is het dorp een grote toeristische attractie.

De volgende dag is het weer opgeklaard.

De Strada Provinciale is rustig; er is gelukkig weinig verkeer. .

In Noci loop ik bij een fabriekje voor olijfolie binnen. Het persen en verwerken van de olijven gebeurt ergens anders.

Buiten het seizoen, wanneer de olijven geoogst worden, staat alles stil.

In het centrum van de Noci drink ik koffie in een cafe in het oude centrum. Bezoekers van de bar klagen over de grote werkloosheid in de streek.

De GPS wijst de weg door het oude gedeelte van de stad. De middaghitte werkt verlamdend.

Op een plein in de schaduw van bomen haal ik uit mijn rugzak de keuken tevoorschijn. De keuken is een plastic tasje met voorraad en eenvoudig keukengerei.

Op een bank tegenover me zit een Chinees echtpaar. Hun boodschappenkarretjes zijn volgepropt met koopwaar.

Ze prijzen hun handel aan, maar ik hoef niets. Als laatste poging prijzen ze een petje aan.

Daarna geven ze het op en gaan zelf ook eten. Zij hebben pizza op het menu; ik eet tonijn met brood.

Het echtpaar woont in Noci en heeft twee kinderen, 15 en 20 jaar. Ze informeren naar mijn kinderen en kleinkinderen.

Enkele uren later stopt een passerende auto met.....hetzelfde Chinese paar. Ze nodigen me uit om mee te rijden. Ik bedank voor dit vriendelijke aanbod.

Tegen het eind van de middag verlaat ik de SP 239 en sla een zijweg in, die naar boven voert naar de abdij van Madonna della Scala.

Drijfnat sjok ik omhoog en schuil boven in de schaduw van de bomen.

Het klooster ligt op een heuvel ongeveer 7km voorbij het stadje Noci. Op advies van de Italiaanse

pelgrim Fernando heb ik deze extra slag gemaakt naar dit klooster.

De abdij staat verborgen achter hoge muren.

Na de ingang van de kapel staan eerst rijen banken tot een rood koord, waarmee de toegang tot het altaar wordt versperd.

Onbeweeglijk staan achter het altaar vierentwintig de monniken in een halve cirkel. Boven elke monnik schijnt een lampje, als een aureool van heiligheid.

Gebeden worden afgewisseld door ononderbroken golvende Gregoriaanse zang.

Abdij Madonna della Scala

Refter

De overgang van de vrijheid tijdens mijn tocht, naar deze besloten kloostergemeenschap is groot en voelt onwerkelijk.

Ik voel me als een buitenstaander, niet op de hoogte van de spelregels van dit kloosterleven, staren naar de biddende monniken.

De Benedictijner monniken (Ora et Labora; bid en werk) werken op het land, verdiepen zich in oude geschriften en kopiëren deze, geven boeken uit, en houden zich bezig met Gregoriaanse muziek.

Cena, het avondeten, begint om 20.00 u.

De monniken schuifelen achter elkaar naar de grote refter.

In de schemerige rechthoekige eetzaal staan tafels langs de wanden aan elkaar geschoven.

Elke monnik blijft staan achter zijn vaste plaats.

De forestier, de gastenmonnik, brengt me naar een plek, een tafeltje apart.

Twee andere gasten delen een tafel naast mij.

Op mijn servet staat met viltstift geschreven: "Il Pellegrino".

Na het klinkelen van een belletje gaat ieder zitten.

Ik probeer op te letten hoe ik me in dit klooster moet gedragen.

Een monnik neemt plaats achter een spreekgestoelte, knipt een lampje aan en leest teksten voor uit een dik boek.

Even later rinkelt het belletje opnieuw; ieder gaat zitten.

Ik neem ook plaats en ben benieuwd wat de pot schaft. De monnik in het katheter leest tijdens de hele maaltijd teksten voor.

Twee monniken duwen gehaast een kar met etenswaar binnen en delen alles rond; soep, tonijn, groente, natte kaas, wijn en hompen brood.

Er wordt geen woord gesproken.

Het belletje geeft het einde van de maaltijd aan.

De monniken verlaten de refter en ik loop achter de stoet aan. De monniken verdwijnen achter verschillende deuren, waarna in het klooster weer stilte heerst.

Ik blijf achter met nog twee andere zwijgzame logees.

Dit kloosterleven staat ver af van mijn leven. De lieve stilte van het zwijgen, de onbegrepen rituelen, de onbereikbaarheid ervaar ik als een verblijf in een vreemd land waarvan ik het reizigershandboek mis.

Madonna della Scala

De abdij van Madonna della Scala bestaat uit een kleine kapel uit de elfde eeuw en een klooster uit de twintigste eeuw. De Benedictijner monniken ondernamen activiteiten die het klooster beroemd maakte in Europa, zoals het restaureren van perkamenten, wiegendruk en oude geschriften, en een studiecentrum voor oude Gregoriaanse liturgische muziek.

Madonna della Scala is afgebeeld door de schilder Lorenzo Bellandi. De Madonna staat met haar kind op de arm onder aan een trap die naar de hemelreikt.

Waarschijnlijk wilde de schilder uitbeelden, dat Maria gelovigen helpt naar de poort van de hemel.

Uit het raam van mijn slaapcel op de tweede etage kijk ik over de vlakten beneden me, begroeid met olijf- en fruitbomen.

Tijdens de Laudens, 's ochtends vroeg, blijf ik in bed liggen. Ik hoor wel de twee andere gasten gaan. In het klooster heerst een fascinerende stilte, alleen doorbroken door ruisende pijpen van monniken die als donkere schimmen door de gangen bewegen.

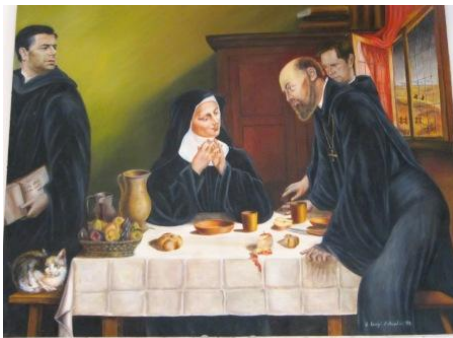
Aan de wanden hangen religieuze schilderijen.

Een groot wonderlijk schilderij boven een deur intrigeert me.

Een non zit achter een tafel met een karaf wijn, rijpe vruchten en een geschilde appel waaruit happen zijn genomen. Ze wordt omringd door drie monniken. De non kijkt zedig omlaag in de richting van een

monnik die voorover naar haar buigt. De twee andere monniken kijken toe.

Dit schilderij wijkt sterk af van de anderen. Welke boodschap heeft dit ; verleiding, verboden toegang, sociale controle, wellust ?

Voor het ontbijt bezoek ik de kerk. De monniken staan weer in een halve kring en zingen vloeiend Gregoriaanse liederen. Tussen hen staan nu ook de twee andere gasten.

Een van hen is een oudere man.

Gekleed in een blauw gestreept trainingspak mijdt hij elk

contact, hij loopt langs me heen, alsof ik er niet ben.

Ik praat tijdens het eten even met de andere gast. Als seminarist studeert hij op het Groot-Seminarie in Molfetta. Hij verblijft hier vanwege Pentecost (Pinksteren) Hij neemt snel afscheid, want hij moet hier studeren.

Collazione, ontbijt, is zelfbediening waarbij nu meer toegankelijke monniken mij de gang van zaken uitleggen.

Op de terugweg naar mijn kamer zijn op de trap twee monniken verdiept in een theologisch gesprek.

Een bejaarde monnik komt naar me toe en overhandigt me een velletje papier waarop hij zijn zelf gemaakte tekst heeft gedrukt:

*Daal heilige geest neer
in het hart van alle mensen
Vervul ze met de volheid
van uw liefde, uw genade, uw wijsheid,
en met uw kracht en deugd
om naar het voorbeeld van Christus te leven
in heiligheid en gerechtigheid
tot lof en eer aan zijn Vader
Amen*

Giacomo OSB (Orde der Benedictijnen)

Vanaf de abdij wil ik noordwaarts lopen naar de stad Turi, maar er is geen noordelijke verbindingsweg.

Mijn GPS maakt een directe verbinding naar Turi en zoekt onderweg weggetjes in de buurt van deze lijn.

Al op het eerste gedeelte, een landweggetje, gaat het na enkele kilometers mis.

Ik loop er over een stuk prive terrein. Een toegangshek naar de verkeersweg erachter is gesloten.

De bewoner heeft geen sleutel. Ik mag ook niet over het hek klimmen.

Dus moet ik weer terug .

Het is een rustige wandeling door een ongerepte natuur en enkele boerenbedrijven met verspreid staande huisjes.

Bij een verschoten oude woning blaas ik op mijn fluit.

Een vrouw met enkele kleine kinderen komt naar me toe. Op het erf spelen jonge poesjes. Ze kan me niet helpen met de kortste weg naar Turi, maar ik mag van haar wel een klein poesje meenemen.

Ruim voor Turi staan langs de weg kersenbomen.

De verleiding is groot en ik pluk enkele kersen van een overhangende tak.

Uit de kersenboomgaard klinken stemmen van jonge mensen die verscholen tussen de bladeren kersen plukken.

In een boomgaard , waar studenten kersen plukken, praat ik met de dochter van de eigenaar.

Ze werkt hier als opzichter. Ze studeert Engels, Frans en Portugees aan de universiteit, maar heeft geen werk.

Ze heeft pas geleden rond Pasen Amsterdam bezocht.

Onder een stralende zon wandel ik door het agrarisch gebied dat barst van de bedrijvigheid.

Tractoren trekken aanhangers met geurig goudkleurige rollen hooi; fruitbomen buigen door onder het gewicht van de rijpe kersen.

Even voor Turi worden de overvloedige kersen afgewisseld met enkele wijngaarden.

Bij de entree van Turi doemen nieuwbouwflats op.

Na een spoorwegovergang begint het oude gedeelte van de plaats.

Mijn voorraad vocht van 1 ½ liter water was vandaag door de hitte al snel opgebruikt .

De kersen die ik verschillende malen onderweg kreeg hebben dit vochttekort aangevuld.

In een bar langs het centrale plein ontmoet ik Giovanni, een wonderlijke figuur met baard en stekelhaar, verschanst achter een donkere zonnebril.

Hij spreekt Engels op een trage aparte manier.

De mensen in het dorp praten mild over hem. Hij was treinmachinist, maar moest stoppen nadat hij last kreeg van een manisch-depressieve psychose waarvoor hij lithium slikt.

Hij verblijft tegenwoordig in een beschutte woongroep

Giovanni is een bekend dorpsfiguur. Andersom kent hij ook iedereen en belooft me te helpen bij het vinden van een slaapplek.

Giovanni

Gemeenteambtenaren en bezoekers Cultureel Centrum Oria

We gaan eerst naar de Chiesa Madre; deze is gesloten. Daarna proberen we de Johanneskerk.

Daar is wel iemand, maar die mag niets beslissen. We moeten wachten op de priester.

De Johanneskerk heeft geen ruimte.

Voor de bar tegenover de kerk rust ik even tussen gepensioneerde Italiaanse collega's.

Enkelen wijzen naar de etage boven de kerk . Daar is prima slaapgelegenheid, de etage staat helemaal leeg.

In de derde kerk van Turi is geen plaats volgens de gezette puffende pastoor. De ruimte is in gebruik vanwege de eerste communie. Alle kerken in Turi geven niet thuis

Voor ik weer buiten mijn tentje opzet, waag ik nog een laatste poging.

Ik stap het cultureel centrum voor ouderen binnen en leg mijn probleem voor.

Onmiddellijk komt men in actie; een man zoekt slaapplek bij de scouting, terwijl een ander me de ruimte achter het cultureel centrum laat zien.

In deze ruimte is een oud Clarissenklooster dat gerestaureerd wordt.

De man belt naar de gemeente en vraagt toestemming. Deze ambtenaar moet ook zijn superieuren raadplagen. Even later stappen enkele mensen van de gemeente het cultureel centrum binnen.

Verontwaardigd vanwege het gebrek aan gastvrijheid van de kerken regelt men een plekje in het lege klooster. De ambtenaren van de gemeente vinden dat Turi een belangrijke plaats inneemt langs een pelgrimsroute.

Na een groepsfoto gaat ieder weg, waarna ik alleen achterblijf in het klooster tussen de geesten van de Clarissen.

's Ochtends sluit ik de zware poort achter me en wandel naar de grot van San Oronzo. Een bezoek aan Turi was pas compleet na een bezoek aan San Oronzo. San Oronzo werd onthoofd omdat hij zich weigerde zich te bekeren. De grot is op een grote begraafplaats, maar is gesloten. De beheerder is vandaag weg. Een oud inwoner van Turi poogt vergeefs de sleutel alsnog te bemachtigen. Hij emigreerde naar Toronto Canada toen hij 23 was en werkte zich op tot vice president van het grote Pierson vliegveld. Hij is hier vier weken op familiebezoek. Hij wil mij zijn kersen schenken, maar ik heb al zoveel kersen gegeten. De beheerder van de begraafplaats zit in een hokje bij de ingang van het kerkhof. Aan een rek hangen rijen sleutels van de graven. Rond Turi ligt het grootste gebied van kersenteelt van Europa.; "Turi, terra della Ciliegia". Men teelt hier kersen van de beste kwaliteit. Kersen van mindere kwaliteit worden in jam verwerkt. Tijdens mijn tocht door dit kersengebied hangt een bungelend plastic tasje met kersen aan mijn riem. Twee dagen loop ik langs sprekende kersenboomgaarden. Verscholen tussen de bladeren babbelen de kersenplukkers. Langsrijdende auto's hebben kleine laddertjes op het dak gebonden en zijn onderweg naar de kersenpluk. Vanaf Turi loop ik naar Conversano, het stadje waar ik een jaar eerder in de stromende regen belandde; doorweekt en op schoenen die van gele klei leken te zijn geboetseerd. In Conversano wacht een nieuwe verrassing; Festa van Madonna della Fonte, de patrones van Conversano, In het centrum wacht de toegestroomde massa op de processie. Ik kom precies op tijd.

Conversano, Festa Della Madonna Della Fonte

De processie is in aantocht. Langs het trottoir lopen twee lange rijen met meisjes in witte bruidskleding en jongens met witte pijen. Boven de stoet wapperen kleurige vaandels. Er loopt een bont gezelschap mee; leden van een genootschap met purperen toga's, een volgend genootschap met gewichtige mannen in crèmekleurige toga's die me doen denken aan Tempeliers, kerkelijke prelaten en misdienaars. De vier palen van het draagaltaar worden gedragen door twaalf mannen in witte toog. De icoon van Maria zit in een zilveren lijst met fraaie zilveren versiersels. Ze wordt bewaakt door mannen in donkere scherp gesneden militaire kostuum, zilveren epauletten, rode biezen en witte bandeliers met een zwarte steek met rood-wit-blauwe rozet en een rode pluim. Enkele muziekcorsen uit omliggende plaatsen lopen mee.

De stoet stagneert wanneer het draagaltaar met de icoon behoedzaam door de lage stenen poort wordt gemanoeuvreerd.

Nadat de stoet weer terug is in de Kathedraal, worden binnen foto's gemaakt van diverse groepjes, notabelen en geestelijken voor de icoon van Maria.

Na de pronk en praal is het siesta. Plots stopt de voorstelling, mensen gaan naar huis, de kathedraal gaat dicht.

Voor een stempel in mijn pas moet ik uren later terugkomen.

Ik bel aan bij het paleis van de bisschop. Niemand reageert, dus besluit ik afscheid te nemen van het feestje en door te lopen naar het volgende dorp, Rutigliano.

Het is warm, langs de weg staan bermen en gewassen op veldjes in brand. Het is een pittige wandeling.

In het historisch centrum van Rutigliano zoek ik de Chiesa Madre. Uit een smal zijsteegje hoor ik het ijle gezang van vrouwenstemmen.

In deze doodlopende smalle steeg staan de voordeuren open.

Aan weerszijden van de steeg staan eenvoudige lage houten stoeltjes.

De rijen met biddende en zingende vrouwen zitten tegenover elkaar. Ze bidden de rozenkrans gedurende de Mariamaand.

Drie donkergekleurde nonnen zitten tussen de buurtbewoners. Een non begeleidt de liederen op haar gitaar.

Aan het einde van de steeg staat een tafeltje met een fijn geborduurd kleedje waarop een Mariabeeldje staat, versierd met bloemen en kaarsen.

Mijn binnendringen in het nauwe straatje, mijn rugzak, mijn bergschoenen, alles wordt tijdens het gebed bekeken.

De devotie is even verbroken, iedereen is afgeleid, nieuwsgierig. Een rijzige non kijkt streng in mijn richting.

Voor mij, de enige man in dit gezelschap, wordt een stoel gehaald.

Daarna kabbelen de Weesgegroeitjes weer in een vast ritme voorbij en glijden de kralen van de rozenkrans door de vingers.

Tussendoor wordt met begeleiding van de gitaar gezongen.

Na afloop speel ik de melodie van Fatima op mijn harmonica, waarbij de steeg dapper meezingt.

Daarna branden de vragen los.

In het Italiaans doe ik een poging om iets over mezelf en de tocht te vertellen. Daarna wordt ik getraceerd op gebak en limoncello.

Recept Limoncello

De schil van vijf citroenen met alcohol en suiker vijftien dagen afgesloten bewaren.

De foto's die ik in de steeg genomen heb worden aandachtig bekeken.

Luide enthousiaste opmerkingen klinken in de steeg, aan beide kanten gaan ramen open en vrouwen buigen voorover uit het venster en slaken opmerkingen.

Enkele vrouwen laten hun eigen Mariabeeld zien.

De steeg lijkt een plek waar men op de hoogte is van wat er in het agglomeraat van kamers, trappen en gangen gebeurt, ook alle intimiteit.

Buiten het oude centrum steekt de toren van de Chiesa di Santa Maria della Colonna e San Nicola. boven de bebouwing uit.

Zodra ik echter door de muizengangetjes in het labyrint loop, is de kerk verdwenen, onvindbaar, verstopt tussen hoge oude gebouwen in de smalle straatjes.

De GPS loodst me zonder hapering naar mijn bestemming.

De pastoor heeft geen geschikte slaapruijnte.

Toch mag ik van hem de grote ruimte boven de kerk gebruiken.

In de kerk staat aan elke zijde van het altaar een fraai beschilderde houten loge.

Ze zijn U-vormig tegen de wand ingebouwd. Elke loge heeft een dubbele rij banken en stoelen met toegangsklapdeurtjes. Dit alles is versierd met blauwgroen en goud afgebiesde schilderijen.

Na de vele kerken met protserige barokkunst is dit een warme kerk, een lief museum.

Ik klap het houten deurtje van de loge open en neem plaats op een bankje.

Hier heeft vroeger de adel gezeten.

Een kerkganger vertelt dat deze kunstige meubels binnenkort gerestaureerd worden.

Op mijn slaapruijnte op zolder staat een verzameling antiek meubilair.

De badkamer/WC heeft zijn beste tijd gehad.

Kapotte ramen zijn hersteld met kartonnen platen. Ik open een vensterluik, het stof dwarrelt omlaag.

Naast het raam staat de imposante kerktoeren.

Beneden vanuit de kerk hoor ik fraaie zang. In de kerk is deze avond een concert.

Ik snel de twee trappen af, open de kerkdeur, waarna het lijkt alsof de volumeknop harder wordt gezet. Er klinkt prachtige zang van het gemengde koor.

's Nachts galmt de kerkklok elk kwartier, desondanks slaap ik heerlijk op de vloer..

In Turi en Rutigliano hebben veel inwoners een kersenboomgaard. Al drie dagen eet ik kersen. Achter mij ontstaat een spoor van kersenspitten.

Iedereen deelt kersen uit, onderweg in de boomgaarden, de apotheker, de barman, de emigrant bij de begraafplaats.

De kerk staat in het midden van het oude centrum, tussen stegen met hoge woonhuizen.

De ruimte tussen de huizen is klein.

In de steegjes is weinig privacy, de steeg is een microsamenleving waarbij ruzies, gelach en gekreun en conversaties door de ramen vliegen en met de buurt wordt gedeeld .

Boven me gaat een raam open. Een vrouw bukt over de rand en babbelt met haar benedenbuurvrouw.

Werklui van de gemeente hangen feestverlichting op.

Mijmerend dwaal ik door de stegen van Rutigliano, mijn tocht loopt ten einde.....ik heb bijna weer de overkant zonder ongelukken bereikt.

Het uitvliegen, de start is minder moeilijk dan het terugkeren naar het vertrekpunt, de luchthaven van Bari.

In een zijstraatje van het oude centrum wordt een invalide oude man uit een auto geholpen.

Ik help hem daarbij.

Zijn vrouw roept in de richting van een huis naar Anna, haar schoondochter.

Anna spreekt goed Engels.

Zij vertelt me dat ze in Canada woonde, het land van haar dromen.

Haar man is verpleegkundige. Ze betitelt hem cynisch als een boekenman.

Anna voelt zich gevangen zitten in Rutigliano, ze heeft het hier benauwd.

Tijdens ons gesprek ontlaadt haar opgekropte wrok zich. Ze voelt zich ellendig.

Denigrerend legt ze uit dat Italianen aan hun huis en hun stukje grond gehecht zijn.

Hun zicht- en denkwereld is volgens Anna beperkt.

Ze leeft hier onder de knoet van haar schoonmoeder en haar man, die de regie over haar voeren.

Wrok en verdriet woekeren in haar hart. Ze ziet geen uitweg.

Nu al op jonge leeftijd is ze haar dromen kwijtgeraakt.

Het gesprek grijpt me aan, ik voel haar innerlijke strijd en machteloosheid.

Het verlies van haar dromen maakt haar al vroeg hard en lelijk.

Anna ziet in mij kracht en perspectief.

Ik leef echter de afbouwfase, terwijl zij nog aan het begin van haar leven is.

Ik wordt verdrietig van haar relaas. Het raakt me en ik voel me sterk met haar verbonden.

Anna is een depressieve schoonheid met een hart dat verkilt om te overleven.

Ze is boos op Italie, op het dorp, op de dorpsbewoners, op haar man. Zij kijkt met Canadese ogen naar de harde primitieve ongenadige wereld om haar heen.

Anna, de ontmoeting spookt de hele dag door mijn hoofd.

De tragische knappe donkerharige Anna, die in Canada voor zichzelf en voor haar kinderen een duidelijk perspectief zag, werd in haar huwelijk gevangen genomen en opgesloten in dit benauwde dorp, de smalle steeg, haar schoonfamilie.

Religie in Zuid Italie is overdone, er is teveel heiligheid gepamperd in eerbied en onderdanigheid.

Hier herken en ontmoet ik mijn godsdienstig verleden.

De fundamenteën zijn in mijn herinnering bewaard gebleven. De plechtigheden trekken oude laatjes open, de liederen treffen mijn ziel.

Toch verlies ik hier mijn geprogrammeerde geloof.

Hier zie ik een geloof als een reeks monumentale gebouwen, hoogwaardigheidsbeleders, wonderen en feesten van heiligen. De religie lijkt hier gebruikt te worden als bescherming tegen onheil, onzekerheden, ziekten en ongelukken dient tevens als vervoersbewijs naar de hemel.

In het volgende dorp Noicatarro loop ik langs een koekfabriek "Il Pellegrino."

Ik stap de fabriek binnen waar de bedrijfsleider me rondleidt.

Men bakt hier een streekproduct, keiharde koekjes in verschillende vormen. Er worden ook koekjes geëxporteerd naar Amsterdam.

Ik krijg helaas drie volle zakken mee, weer extra gewicht en volume.

In het parkje van het dorp eet ik een lekker belegd broodje.

Daar probeer ik liefhebbers te vinden voor mijn koekjes, maar niemand wil ze. Ik loop verder en laat de zakken koek achter op een bank. Uit mijn ooghoek zie ik een liefhebber toesnellen en de zakjes meenemen.

Vandaag loop ik naar de laatste stop op mijn pelgrimsroute, Capurso, de bedevaartsplaats van S. Maria del Pozzo.

Het is een groot complex met een grote witte basiliek, ernaast het bedevaartsoord met een binnenplein. Als ik 's middags arriveer is alles verlaten. De binnenplaats is omringd door een rij bogen met wandelgangen.

In de reliëfwinkel van het centrum krijg ik een stempel en een afbeelding van Maria. Er is geen plaats voor pelgrims.

Op deze laatste dag heb ik geen haast meer.

In geval van nood kan ik nog naar mijn vriend Vito in Bari Palese, dat is nog maar elf km lopen tot het station van Bari.

Mijn rugzak laat ik achter op de binnenplaats tegen een fontein.

Het wordt geleidelijk drukker, het is vandaag de feestdag van Maria.

Mensen paraderen langs, monniken in ruisende bruine pijen, cavaleri in keurige kostuums en witte handschoenen.

Kleding voor de processie wordt in het Heiligdom uit de opbergkasten tevoorschijn gehaald.

Bezoekers dwalen door het Heiligdom.

Het weekend is Festa in Capurso. De houten frames met feestverlichting versieren ook hier de hoofdstraat en tonen hun feeerieke lichtspel als het donker is.

Op het plein voor de basiliek staan rijen stoelen voor een podium met een geluidsinstallatie.

Een cavaleri probeert me te helpen met een slaapplek en zegt dat ik moet wachten op Don Francesco.

In het complex is een zaaltje met ex-voto. Tekeningen, foto's en voorwerpen zoals lichaamsdelen en prothesen van mensen die hun genezing of hulp danken aan Maria del Pozzo.

Ik zoek een plekje tussen het wachtend publiek op het plein.

Een groep met een vaandel voorop loopt zingend vanuit de hoofdstraat het plein over de basiliek binnen.

Don Francesco heeft geen tijd voor mij, hij ziet er verhit uit en heeft het te druk met de organisatie.

Ik moet op hem wachten tot na de ceremonie.

Het gezang in de basiliek galmt via de speakers over het plein.

Op de rij stoelen voor mij zitten inwoners van het dorp Pezze Di Greco met de dorpsgenoten van Pasquale van Masseria della Luce.

Capurso , Festa Madonna del Pozzo

Het podium wordt opgetuigd, alles wordt met bloemen versierd .

De bedevaartgangers kopen kaarsen voor de lichtprocessie.

Een non uit de Molukken loopt amicaal naast een pater uit de Kongo.

In de basiliek wordt het Ave Maria ingezet. Dit golft via de speakers over het plein.

Iedereen zingt mee. Het gezang uit de basiliek, uit de speakers en van de mensen op het plein mondt uit in een asynchroon tumult.

De speakers op volle sterkte verkrachten ook daarna het Ave Maria.

Maria wordt meegesleurd in een chaotische kakofonie.

Het bezoek aan het heiligdom lijkt voor veel bezoekers een gezellig dagje uit.

Het winkeltje in het heiligdom doet goede zaken.

Buiten wordt aan het begin van de ceremonie luid het rozenhoedje gebeden.

Notabelen, politie, burgemeester en gemeenteraad zijn vandaag solidair met de geestelijkheid en staan gezamenlijk op de voorgrond.

Vandaag viert men feest omdat Maria 500 jaar geleden is verschenen.

Bij het begin van de plechtigheid verwelkomt een verhitte Don Francesco, de priesters, de burgemeester van Capurso en van de buurgemeente, alsmede de overige hoogwaardigheidsbekleders.

Na deze wederzijdse pluimstrijkerij, waarbij de ambtsdragers elkaar bewieroken, geeft men elkaar cadeau's. De burgemeesters krijgen de nieuwste ingelijste afbeelding van Maria del Pozzo.

De bedevaartgangers op het basiliekplein klappen uitbundig.

Inmiddels zijn alle stoelen op het plein bezet en verdringen zich mensen langs de buitenste rand.

Een oma rent machteloos achter haar uitdagende kleinkind. Deze is ontsnapt en ontdekt dat hij tussen de rijen bedevaartgangers behendiger en sneller is dan zijn Oma.

Ik geniet van het schouwspel.

Inwoners dragen historische kostuums. Ze schrijden naar voren; koperblazers met kostuums uit de Napoleontische tijd paraderen tussen het publiek door naar de basiliek.

Daarna volgen kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders met historische gewaden.

Achter de stoet lopen mannen, arbeiders, met kruiken olijfolie, het belangrijkste product in deze streek dat trots gekoesterd wordt.

Het is het jaarlijkse cadeau van de gemeente aan Maria del Pozzo.

Madonna del Pozzo(Heilige Maagd van de Put)

In 1705 moest de priester Don Domenico Tanzella, nadat hij herstelde van een ernstige ziekte, drinkwater halen uit de bron van "Santa Maria",

In een nis van de grot Piscino vond hij de Byzantijnse icoon van de Maagd Maria.

(waarschijnlijk werden de iconen verstopt in de grotten bij invallen van Grieken enz.)

Tijdens de afdaling met een ladder, bij kaarslicht vielen de priester en de drie vrienden in de plas water. Wonderbaarlijk echter bleven de kaarsen toch branden.

Na een gebed besloot men om het beeld van de Maagd mee te nemen om in Capurso in het openbaar te vereren.

Het schilderij brak tijdens deze expeditie, waarop de Maagd haar armen spreidde.

In de kapel waar de icoon erna werd tentoongesteld vonden talloze wonderen plaats.

Dit nieuws zorgde voor een grote toestroom van pelgrims.

De cultus van de Madonna del Pozzo is begonnen in Capurso in de provincie Bari en is erna verspreid in de regio Puglia.

Tijdens de preek door de bisschop wordt de naam van Papa Francesco, de nieuwe paus, herhaaldelijk genoemd ook in de context van vrede.

De communieuitreiking verloopt volgens het Fatima concept.

Met de priesters lopen assistenten mee, die een witte paraplu boven de priester houden tegen de zon.

In Fatima, Portugal, was de dienstregeling duidelijker en hadden de communicanten meer discipline. Hier verdwalen de paraplus tussen de massa. De mensen zoeken chaotisch een uitdeelpunt terwijl de witte parapluschermen op willekeurige plekken boven hen dansen.

Na de dienst volgt de processie. Ook deze begint met een wir-war van door elkaar lopende mensen. Officials improviseren en proberen wanhopig de massa in goede banen te leiden, waardoor de chaos alleen maar verergert.

Als de rust is teruggekeerd start de processie in de juiste richting.

Lichtprocessie

Een lange waaier van kaarslichtjes beweegt zich door de straten van het dorp in de richting van de grot.

Mijn slaapplek voor de komende nacht blijft onzeker; de berichtgeving wisselt van afwijzend tot hoopvol.

De afgelopen maand werd ik overal meestal gastvrij ontvangen.

Een mannelijk comitélid regelt dit eenvoudig en vanzelfsprekend met een monnik van het grote Franciscaner klooster.

Deze monnik brengt me naar een slaapkamer en klopt even later aan mijn deur met een tas appels en voedsel. Dit komt me goed van pas. Door het lange wachten tijdens de plechtigheid heb ik niets kunnen eten.

In het klooster zijn ook zaaltjes voor het feestcomité waar voedsel en drinken staat.

Vanuit mijn slaapkamer kijk ik van boven over het plein voor de basiliek.

Op het plein blijft het gezellig druk.

Rond 22.00 u vertrekken de kooplui met hun kramen en koopwaar. Einde van de plechtigheid.

's Nachts word ik wakker, dizzy, bezweet. Het is pikdonker in de kloostercel.

Ik zoek op de tast een knop en druk.

Er gaat geen licht aan, maar even later klopt de nachtportier aan mijn deur, omdat bij hem het alarm ging.

's Ochtends rustig opstaan, een laatste wasje om morgen zonder hinderlijke geuren met Ryanair te kunnen reizen.

Eerst ontbijt ik uitgebreid ,dankzij de gaven van de monnik.

Een oude monnik ziet mij weggaan en opent de kloosterpoort.

Hij wordt vergezeld door Thomas, een Italiaanse emigrant, die in de agglomeratie van Hamilton bij Toronto woont. Hij bezoekt het bedevaartsoord.

De Italiaanse emigrantengemeenschap in Canada, die oorspronkelijk afkomstig is uit deze streek , financiert de renovatie van Maria del Pozzo.

Deze emigranten hebben in Canada hun eigen Italiaanse kerk.

Thomas, namens Italiaanse Emigranten Canada

De GPS berekent een prima bewandelbare route naar het Centraal Station van Bari.

Het einde van deze tocht nadert, zelfs rustig lopen stelt dit niet uit.

Zodra ik de grote stad binnenloop verandert de entourage, druk verkeer, een zwerver slaapt op de trappen, een boulevard met fietspaden, allemaal winkeltjes en constant verkeerslawaaai.

Vanuit de stilte ben ik weer terug in de pompende centrifuge van de grootstad.

Met de regionale trein rijd ik naar Bari Pales waar de GPS me brengt tot de voordeur van het huis van Vito en Tina vlakbij de zee.

Tina is thuis met een somber bericht. Haar zwager is ernstig ziek en ligt op de intensive care.

Als Vito thuis komt van een strandwandeling , vertelt hij een verhaal wat veel minder somber is.

De ontvangst is hartelijk, Vito is enthousiast.

In zijn computerkamertje toont hij oude filmpjes van zijn motortochten.

Vito bij viskraam van vriend

Op zijn zware Guzzi bezocht hij de Noordkaap, 13.000 km.

Rusland enz. Tot mijn schande dommel ik weg.

Vito stopt de voorstelling, wanneer hij merkt dat ik zit te slapen.

Tina zet 's avonds een heerlijk maal voor en reageert tijdens het eten vrolijk ondeugend.

De olijven zijn van eigen teelt, evenals de heerlijke wijn.

Tina kijkt na het eten TV en Vito zet zich achter de PC.

De zware Guzzi motor staat gedemonteerd in de garage.

De oude machine heeft kwalen in het electrisch circuit en wordt binnenkort gerepareerd.

De veteraan met 320.000 km op de teller heeft enkele roestplekken, die ook aangepakt zullen worden. Vito is trots op zijn pronkstuk.

Bitonto in de startblokken voor een Mariafeest.

Op de ochtend van mijn vertrek neemt Vito me mee naar Bitonto, een zeer oud belangrijk stadje waar vroeger zelfs 320 kerken stonden. De schoondochter van Vito is er loco-burgemeester.

Ook hier wordt de feestverlichting klaargemaakt voor een heiligenfeest.

Thuis zorgt Tina voor een uitgebreid maal met vis, quiche olijven en een rijke overheerlijke salade. Vito brengt me naar het vliegveld, hij wil niet dat ik er naar toe loop. We nemen afscheid. De ontvangst bij Vito en Tina was geweldig.

Tijdens de vliegreis schieten beelden van de tocht door mijn hoofd. De gelukkige kick wanneer ik de verrassingen onderweg opnieuw beleef.

Deze tocht verliep met een rustig optimisme en vertrouwen.

Het lopen bestaat niet louter uit fysieke inspanning, maar gaat gepaard met talloze speciale ontmoetingen en wonderlijke ervaringen.

De wederzijdse belangstelling en de enorme gastvrijheid waren de kruiden van deze warme pelgrimstocht.

Het Pelgrims merkteken is het baken wat me door kerken, seminaries en kloosters loodst.

De ontmoeting met mensen die ik in 2012 had ontmoet verliep in de regel enthousiast en emotioneel. Zelf was ik ook gevoelig, zacht, snel emotioneel geraakt.

Naschrift:

Hoewel ik via dit verslag zorgvuldig mijn tocht probeer te beschrijven, wil ik U toch waarschuwen tegen de VALSHEID IN GESCHRIFTE!

In dit verslag worden de saaie momenten weggemoffeld (er valt niets te vertellen) en de hoogtepunten uitvergroot.

Desondanks heeft het wandelen een reinigend effect, de gevoelszenuwen worden gezuiverd.

Als in een sfeer van verliefdheid wordt wat ik meemaak extra mooi en speciaal.

De foto's die deze euforie ontluisteren verdwijnen in de digitale prullenbak.

Ik heb ervaren, om een volgende tocht niet op de voorgaande te enten, maar elke keer opnieuw te starten vanuit de nulstand.

De bloopers en frustraties in mijn verslag dienen als leerstof voor mezelf.

Traject start iets zuidelijk van Bari langs Adriatische kust, Brindisi, Lecce, Otranto, S.Maria di Leuca, Gallipoli, Martina Franca, Locorotondo, Alberobello, Bari.

Route/ Overnachtingen

- 21 april Bari Palese, Vito/Tina Sivilli, bezoek aan Sanctuary Michael Arcangelo (Gargano)
(Slapen woning Vito-Tina)
- 22 april Mola di Bari-Cozze-San Vito-Polignano a Mare-Monopoli (slapen Franciscaner Convent)
- 23 april Capitolo-Savelletri-Torre Canne (slapen in Masseria Castelluce)
- 24 april Masseria Castelluce. Bezoek met Pasquale aan Fasano (slapen in Masseria Castelluce)
- 25 april Rosa Marina-Villanova-strand Valtur (slapen op strand)
- 26 april Torre Santa Sabine-Specchiola-Postaceddu-Torra Rossa-Brindisi
(slapen bij Rob en Alijke van der Loo)
- 27 april Torchiarolo (slapen Casa Canonica)
- 28 april Torchiarolo (slapen Casa Canonica)
- 29 april Surbo-Lecce (slapen Seminario)
- 30 april Martano (slapen Monasterio S.M. della Consolazio, Cistercienzers)
- 1 mei Carpignano Salentino-Otranto (slapen Seminarium)
- 2 mei Porto Badisco-Santa Cesareo Terme (slapen Oasi, Don Toto)
- 3 mei Vignacastri-Marittima-Andrano-Tricase (slapen bij nonnen/patronaatgebouw)
- 4 mei Tiggiano-Corsano-Gagliano del Capo-Santa Maria di Leuca (slapen Stella Maris)
- 5 mei Santa Maria di Leuca (slapen Stella Maris)
- 6 mei Patù-Salve-Presicce-Acquarico del Capo-Ugento (slapen Seminarium)
- 7 mei Feline-Castelforte-Baia Verde-Gallipoli
(slapen bij Marcello Sanso, Speleotrekking Salento)
- 8 mei Rivabella-Conchiglie-santa Maria al Bagno-Santa Catharina (lopen met Luiginan en Fernando)
(slapen bij Fernando in Nardo)
- 9 mei Sant Isidoro-Torre Squillace-La Strea-Porto Cesareo (lopen met Fernando)
(slapen kerk Beata Vergine, Don Antonio)
- 10 mei San Pancrazio Salentino (slapen Chiesa della Santissima Annunziata, Don Pierino)
- 11 mei San Pancrazio Salentino (slapen Chiesa della Santissima Annunziata, Don Pierino)
- 12 mei Torre Santa Susana-Chiusurella-Oria (slapen Chiesa Madre, Don Franco)
- 13 mei Francavilla Fontana-Villa Castelli (slapen Chiesa S. Vincenzo di Paoli, Don Lorenzo)
- 14 mei Martina Franca-Villaggio di Fanciullo-Locorotondo (Chiesa San Giorgio Martire)
(slapen in woning Don Franco)
- 15 mei Locorotondo (Chiesa San Giorgio Martire) (slapen in woning Don Franco)

- 16 mei Alberobello (slapen appartement bij Trullierkerk, Don Beppe)
- 17 mei Noci-Madonna della Scala (slapen benedictijner klooster, Madonna della Scala))
- 18 mei Turi (slapen in voormalig klooster Clarissen via Municipio)
- 19 mei Conversano-Rutigliano (slapen Chiesa di Santa Maria della Colonna e San Nicola.)
- 20 mei Noicatarro- Capurso (slapen Franciscaner klooster, Sancturium Madonna del Pozzo)
- 21 mei Capurso-Bari-Trein Bari Palese (Slapen bij Vito en Tina Sivilli)

TERIE LEIJS
P.Breughelstraat 34
5062 LH Oisterwijk
Nederland
E: Terie@ziggo.nl
www.facebook.com